

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ALKOHOLIO KONTROLĖS ĮSTATYMO 18 STRAIPSNIO 8 DALIES (2004 M. KOVO 9 D. REDAKCIJA), 34 STRAIPSNIO 17 DALIES (2004 M. KOVO 9 D., 2006 M. BALANDŽIO 25 D. REDAKCIJOS), 41 STRAIPSNIO (2004 M. KOVO 9 D. REDAKCIJA) ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI, DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2004 M. GEGUŽĖS 20 D. NUTARIMU NR. 618 „DĖL DIDMENINĖS IR MAŽMENINĖS PREKYBOS ALKOHOLIO PRODUKTAIS LICENCIJAVIMO TAISYKLIŲ IR MAŽMENINĖS PREKYBOS ALKOHOLINIAIS GĖRIM AIS PREKYBOS IR VIEŠOJO MAITINIMO ĮMONĖSE TAISYKLIŲ PATVIRTINIMO“ PATVIRTINTŲ DIDMENINĖS IR MAŽMENINĖS PREKYBOS ALKOHOLIO PRODUKTAIS LICENCIJAVIMO TAISYKLIŲ 28.5, 51.5 PUNKTŲ (2004 M. GEGUŽĖS 20 D. REDAKCIJA), 51 PUNKTO (2004 M. GEGUŽĖS 20 D. REDAKCIJA) ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI, LIETUVOS RESPUBLIKOS ALKOHOLIO KONTROLĖS ĮSTATYMO 34 STRAIPSNIO 17 DALIAI (2004 M. KOVO 9 D., 2006 M. BALANDŽIO 25 D. REDAKCIJOS), ŠIŲ TAISYKLIŲ 51 PUNKTO (2006 M. SPALIO 17 D. REDAKCIJA) ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI, LIETUVOS RESPUBLIKOS ALKOHOLIO KONTROLĖS ĮSTATYMO 34 STRAIPSNIO 17 DALIAI (2006 M. BALANDŽIO 25 D. REDAKCIJA), TAIP PAT ŠIŲ TAISYKLIŲ 51 PUNKTO (2007 M. GEGUŽĖS 2 D. REDAKCIJA) ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI, LIETUVOS RESPUBLIKOS ALKOHOLIO KONTROLĖS ĮSTATYMO 34 STRAIPSNIO 17 DALIAI (2006 M. BALANDŽIO 25 D., 2007 M. BIRŽELIO 21 D. REDAKCIJOS)

2008 m. sausio 21 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Armano Abramavičiaus, Tomos Birmontienės, Egidijaus Kūrio, Kęstučio Lapinsko, Zenono Namavičiaus, Ramutės Ruškytės, Vytauto Sinkevičiaus, Stasio Stačioko, Romualdo Kęstučio Urbaičio,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Seimo atstovei Seimo kanceliarijos Teisės departamento Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės skyriaus vedėjai Liucijai Schulte-Ebbert (atstovaujantčiai suinteresuotam asmeniui – Seimui bylos dalyje pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymus Nr. 1B-35/2005, 1B-23/2006, 1B-30/2006),

suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovėms Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Teisės ir viešųjų pirkimų departamento direktorei Neringai Pažūsienei (atstovaujantčiai suinteresuotam asmeniui – Vyriausybei bylos dalyje pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymus Nr. 1B-23/2006, 1B-30/2006, Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą Nr. 1B-40/2007), Ūkio ministerijos Prekybos departamento Vidaus prekybos skyriaus vedėjo pavaduotojai Birutei Janutėnienei (atstovaujantčiai suinteresuotam asmeniui – Vyriausybei bylos dalyje pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymus Nr. 1B-35/2005, 1B-23/2006, 1B-30/2006, Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą Nr. 1B-40/2007),

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2008 m. sausio 9 d. išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 02/06-23/06-37/06-50/06-31/07 pagal:

1) pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-35/2005) iširti:

– ar Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių 51.5 punktas ta apimtimi, kuria, pasak pareiškėjo, nėra numatyta galimybės, atsižvelgiant į teisės pažeidimo pobūdį, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes, nepanaikinti licencijos verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais galiojimo, neprieštarauja konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams;

– ar Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės

prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių 51.5, 28.5 punktai neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai;

2) pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-23/2006) iširti:

– ar Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių 51.5 punktas ta apimtimi, kuria, pasak pareiškėjo, nėra numatyta galimybės, atsižvelgiant į teisės pažeidimo pobūdį, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes, nepanaikinti licencijos verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais galiojimo, neprieštarauja konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams;

– ar Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių 51.5, 28.5 punktai neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai;

3) pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-30/2006) iširti, ar Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių 28.5, 51.5 punktai neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams;

4) pareiškėjo – Šiaulių apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-51/2006) iširti, ar Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 18 straipsnio 8 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 46 straipsniui, konstituciniams teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių apsaugos principams;

5) pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-40/2007) iširti, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos

alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių 51.6 punktas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai, 46 straipsniui, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams, Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 daliai.

Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 1 d. sprendimu „Dėl prašymų sujungimo į vieną bylą“ pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymai Nr. 1B-35/2005, 1B-23/2006, 1B-30/2006 ir pareiškėjo – Šiaulių apygardos administracinio teismo prašymas Nr. 1B-51/2006 buvo sujungti į vieną bylą ir jai suteiktas numeris 02/06-23/06-37/06-50/06.

Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 20 d. sprendimu „Dėl prašymų sujungimo į vieną bylą“ pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymai Nr. 1B-35/2005, 1B-23/2006, Nr. 1B-30/2006, pareiškėjo – Šiaulių apygardos administracinio teismo prašymas Nr. 1B-51/2006 (sujungti į bylą Nr. 02/06-23/06-37/06-50/06) ir pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymas Nr. 1B-40/2007 (byla Nr. 31/07) buvo sujungti į vieną bylą ir jai suteiktas numeris 02/06-23/06-37/06-50/06-31/07.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

1. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą. Teismas nutartimi bylos nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu (Nr. 1B-35/2005) ištirti:

– ar Alkoholio kontrolės įstatymo (toliau – ir Įstatymas) 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija), Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ (toliau – ir Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 618) patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių (toliau – ir Taisyklės) 51.5 punktas ta apimtimi, kuria, pasak pareiškėjo, nėra numatyta galimybės, atsižvelgiant į teisės pažeidimo pobūdį, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes, nepanaikinti licencijos verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais (toliau – ir licencija) galiojimo, neprieštarauja konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams;

– ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija), Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 51.5, 28.5 punktai neprieštarauja Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai.

2. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą.

Teismas nutartimi bylos nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu (Nr. 1B-23/2006) ištirti:

– ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija), Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 51.5 punktas ta apimtimi, kuria, pasak pareiškėjo, nėra numatyta galimybės, atsižvelgiant į teisės pažeidimo pobūdį, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes, nepanaikinti licencijos verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais galiojimo, neprieštarauja konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams;

– ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija), Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 51.5, 28.5 punktai neprieštarauja Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai.

3. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą. Teismas nutartimi bylos nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu (Nr. 1B-30/2006) ištirti, ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos), Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 28.5, 51.5 punktai neprieštarauja Konstitucijos 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams.

4. Pareiškėjas – Šiaulių apygardos administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą. Teismas nutartimi bylos nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu (Nr. 1B-51/2006) ištirti, ar Įstatymo 18 straipsnio 8 dalis neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, 46 straipsniui, konstituciniams teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių apsaugos principams.

5. Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą. Teismas nutartimi bylos nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu (Nr. 1B-40/2007) ištirti, ar Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 51.6 punktas neprieštarauja Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai, 46 straipsniui, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams, Įstatymo 34 straipsnio 17 daliai.

II

1. Pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymas (Nr. 1B-35/2005) ištirti, ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija), Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 51.5 punktas ta apimtimi, kuria, pasak pareiškėjo, nėra numatyta galimybės, atsižvelgiant į teisės pažeidimo pobūdį, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes, nepanaikinti licencijos galiojimo, neprieštarauja konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams, taip pat ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija), Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 51.5, 28.5 punktai neprieštarauja Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai,

grindžiamas šiais argumentais.

1.1. Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nustatyta: „Įmonėms, turinčioms licencijas verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais ir nesilaikančioms šio Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 1, 2, 4, 5, 8, 9 punktų, 2 dalies 1, 2, 4, 7 punktų reikalavimų, licencijų galiojimas panaikinamas ir naujos licencijos neišduodamos 5 metus nuo licencijų galiojimo panaikinimo dienos.“

Pagal Taisyklių 28.5 punktą licencijos neišduodamos, jeigu „buvo panaikintas licencijos galiojimas pagal šių Taisyklių 51.5 ar 51.6 punktuose nustatytus reikalavimus (licencija neišduodama 5 metus nuo jos galiojimo panaikinimo dienos)“, o pagal 51.5 punktą licencijos galiojimas panaikinamas, jeigu „licencijos turėtojas nesilaiko Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 1, 2, 4, 5, 8, 9 punktuose ir 2 dalies 1, 2, 4, 7 punktuose nustatytų reikalavimų“.

Šios nuostatos yra imperatyvios ir reiškia, kad už kiekvieną iš nurodytų teisės pažeidimų turi būti panaikinamas licencijos galiojimas ir nauja licencija neišduodama 5 metus nuo licencijos galiojimo panaikinimo dienos; šią sankciją reikia taikyti nepaisant teisės pažeidimo padarymo aplinkybių, masto, atsakomybę lengvinančių bei kitų reikšmingų aplinkybių. Pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nuomone, tam tikrais atvejais ši sankcija, ypač atsižvelgiant į tai, kad už tą patį teisės pažeidimą jau yra skirta kita sankcija – bauda, teisės pažeidėjui gali būti akivaizdžiai per didelė, neproporcinga padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga. Už nedidelį pirmą kartą padarytą teisės pažeidimą panaikinus licencijos galiojimą ir 5 metus nuo jos galiojimo panaikinimo dienos neišduodant naujos licencijos yra sužlugdoma įmonės veikla; abejotina, ar minėtas imperatyvus reikalavimas panaikinti licencijos galiojimą ir naujos licencijos neišduoti 5 metus visais atvejais, kai nustatomas atitinkamas teisės pažeidimas, nepaisant jo padarymo aplinkybių, yra būtina priemonė visuotinai svarbiems tikslams pasiekti.

1.2. Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas principas *non bis in idem* draudžia bausti antrą kartą už tą patį teisės pažeidimą. Ekonominės sankcijos, skiriamos pagal Įstatymo 34 straipsnį (2004 m. kovo 9 d. redakcija), yra represinio pobūdžio priemonės, taikomos už teisės pažeidimus, todėl jas taikant taip pat turi būti laikomasi konstitucinio principo *non bis in idem*.

Už teisės pažeidimus, nurodytus Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija), yra nustatyta ne tik licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas 5 metus nuo licencijos galiojimo panaikinimo dienos, bet ir baudos (Įstatymo 34 straipsnio 2 dalis), kurias skiria Valstybinė tabako ir alkoholio kontrolės tarnyba (toliau – ir Tarnyba) bei policija (Įstatymo 34 straipsnio 11 dalis), o licencijos galiojimą panaikina savivaldybės vykdomoji institucija (Taisyklių 7 punktą); ji tai daro po to, kai įsiteisėja atitinkamos institucijos nutarimas dėl baudos skyrimo. Taigi šias dvi sankcijas – baudą ir licencijos galiojimo panaikinimą – skirtingu

laiku taiko skirtingos institucijos. Be to, licencijos galiojimo panaikinimas, kaip sankcija, pagal savo prasmę ir padarinius yra panašus į juridinio asmens veiklos apribojimo bausmę baudžiamojoje teisėje, reiškiančią, kad juridiniam asmeniui uždraudžiama verstis tam tikra veikla ar jis įpareigojamas uždaryti tam tikrą savo padalinį (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 52 straipsnio 1 dalis); tačiau baudžiamojoje teisėje bauda ir juridinio asmens veiklos apribojimas yra traktuojama kaip pagrindinės bausmės, o už vieną nusikalstamą veiką gali būti skiriama tik viena bausmė (BK 43 straipsnio 3 dalis), tuo tarpu už atitinkamus Įstatymo reikalavimų pažeidimus yra nustatyta ir bauda, ir licencijos galiojimo panaikinimas. Atsižvelgiant į šių sankcijų turinį ir pobūdį abejotina, ar licencijos galiojimo panaikinimą galima laikyti papildomąja sankcija baudos atžvilgiu ir ar tokių dviejų sankcijų nustatymas nepažeidžia konstitucinio principo *non bis in idem*.

2. Pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymas (Nr. 1B-23/2006) ištirti, ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija), Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 51.5 punktą ta apimtimi, kuria, pasak pareiškėjo, nėra numatyta galimybės, atsižvelgiant į teisės pažeidimo pobūdį, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes, nepanaikinti licencijos galiojimo, neprieštarauja konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams, taip pat ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija), Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 51.5 ir 28.5 punktai neprieštarauja Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai, grindžiamas tuo, kad, pareiškėjo manymu, ginčijamas teisinis reguliavimas neleidžia vadovautis protingumo principu: licencijos verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais galiojimas turi būti panaikinamas ir nauja licencija turi būti neišduodama 5 metus nuo licencijos galiojimo panaikinimo dienos, nepaisant teisės pažeidimo padarymo aplinkybių, atsakomybę lengvinančių ir kitų turinčių reikšmės bylai aplinkybių; tačiau ši ekonominė sankcija gali būti akivaizdžiai neproporcinga padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga, ypač dėl to, kad už tą patį teisės pažeidimą jau yra taikyta ir kita sankcija – bauda.

3. Pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymas (Nr. 1B-30/2006) ištirti, ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos), Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 28.5, 51.5 punktai neprieštarauja Konstitucijos 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams, grindžiamas šiais argumentais.

3.1. Nei Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija), nei kitur Įstatyme nėra nuostatų, pagal kurias teismai, nagrinėdami skundus dėl licencijų verstis mažmenine prekyba alkoholio produktais galiojimo panaikinimo, dėl kurio nauja licencija neišduodama 5 metus nuo licencijos galiojimo panaikinimo dienos, galėtų pažeidėjams skirti mažesnę sankciją nei įtvirtintoji

Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija). Dėl licencijos galiojimo panaikinimo teisinių padarinių, būtent dėl to, kad nauja licencija neišduodama 5 metus nuo licencijos galiojimo panaikinimo dienos, taip pat dėl to, kad ši sankcija turi būti skiriama visiems atitinkamus teisės pažeidimus padariusiems ūkio subjektams, nepaisant jokių, taip pat ir lengvinančių, aplinkybių (dėl kurių tokia sankcija teisės pažeidejui būtų buvusi akivaizdžiai per griežta, nes neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga), ši sankcija vertintina kaip griežta (antai pagal BK 52 straipsnį tokia bausmė kaip juridinio asmens veiklos apribojimas – uždraudimas juridiniam asmeniui verstis tam tikra veikla ar įpareigojimas uždaryti tam tikrą jo padalinį yra skiriama nuo 1 iki 5 metų). Neleidimas individualizuoti Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nustatytos sankcijos (nuobaudos) neatitinka konstitucinių teisingumo, teisinės valstybės principų, suvaržo teismo galias – apriboja Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalyje įtvirtintus teismo išimtinis įgaliojimus vykdyti teisingumą.

3.2. Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2006 m. balandžio 25 d. redakcija) įmonių, turinčių licencijas verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais ir nesilaikančių Įstatymo reikalavimų, atsakomybė buvo sušvelninta: šioje dalyje *inter alia* nustatyta, kad „įmonėms, turinčioms licencijas verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais ir nesilaikančioms šio Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2, 4, 8 ir (ar) 9 punktų, 2 dalies 2, 4 ir (ar) 7 punktų reikalavimų, licencijos verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais toje prekybos vietoje, kurioje nustatytas pažeidimas, galiojimas panaikinamas ir nauja licencija neišduodama vienerius metus nuo licencijos galiojimo panaikinimo dienos“. Tačiau šios sankcijos (nuobaudos) taip pat neleidžiama individualizuoti.

3.3. Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 28.5, 51.5 punktuose iš esmės yra įtvirtintas toks pat teisinis reguliavimas, kaip ir Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje, – jis neleidžia individualizuoti atitinkamos sankcijos (nuobaudos).

4. Pareiškėjo – Šiaulių apygardos administracinio teismo prašymas (Nr. 1B-51/2006) ištirti, ar Įstatymo 18 straipsnio 8 dalis neprieštaruoja Konstitucijos 29 straipsniui, 46 straipsniui, konstituciniams teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių apsaugos principams, grindžiamas šiais argumentais.

4.1. Pagal Įstatymo 18 straipsnio 8 dalį „savivaldybių tarybos turi teisę riboti ar uždrausti prekybą alkoholiniais gėrimais oficialių švenčių ir masinių renginių dienomis“. Grįsdamas savo poziciją, kad ši nuostata prieštaruoja Konstitucijos 46 straipsniui, pareiškėjas – Šiaulių apygardos administracinis teismas remiasi Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje suformuluota oficialios konstitucinės doktrinos nuostata, kad ūkinės veiklos laisvės – konstitucinės laisvės – apribojimai turi būti nustatomi tik įstatymu, tačiau pagal Įstatymo 18 straipsnio 8 dalį yra leidžiama ūkinės veiklos laisvę apriboti ne įstatymu – tai padaryti deleguojama savivaldybės taryba savo nuožiūra (oficialių švenčių ar masinių renginių dienomis). Šitai yra suvaržoma atitinkamų savivaldybių

teritorijoje esančių įmonių, besiverčiančių alkoholinių gėrimų prekyba, teisė laisvai verstis ūkine komercine veikla ir sudaromos nevienodos konkurencinės sąlygos, palyginti su įmonėmis, ta pačia veikla besiverčiančiomis gretimų savivaldybių teritorijose, taigi yra pažeidžiama konstitucinė sąžiningos konkurencijos apsaugos garantija. Be to, nustačius, kad savivaldybių tarybos gali savo nuožiūra riboti ar uždrausti prekybą alkoholiniais gėrimais oficialių švenčių ir masinių renginių dienomis, yra pažeidžiamas skirtingų savivaldybių teritorijose alkoholiniais gėrimais prekiaujančių ūkio subjektų lygiateisiškumas, taigi Konstitucijos 29 straipsnis.

4.2. Kita vertus, Įstatymo 18 straipsnio 8 dalyje nėra nustatyta, kuriose vietose ir kiek laiko gali būti ribojama arba uždrausta prekyba alkoholiniais gėrimais. Todėl vykstant bet kokiam masiniam renginiui, kad ir kokia būtų jo trukmė bei mastas „savivaldybės teritorijos atžvilgiu“, savivaldybės taryba gali uždrausti arba riboti prekybą alkoholiniais gėrimais visoje tos savivaldybės teritorijoje. Tai, pareiškėjo – Šiaulių apygardos administracinio teismo manymu, pažeidžia konstitucinius teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių apsaugos principus.

4.3. Apskritai, pareiškėjo – Šiaulių apygardos administracinio teismo nuomone, Įstatymo 18 straipsnio 8 dalyje nustatytas „papildomas“ teisinis prekybos alkoholiniais gėrimais ribojimo ir (ar) draudimo, apimančio tik kurios nors vienos savivaldybės teritoriją, reglamentavimas (be kito, nustatyto kitose šio straipsnio dalyse) vargu ar yra reikalingas, tuo labiau kad už tokius teisės pažeidimus nei Įstatyme, nei Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse (toliau – ir ATPK) atsakomybės taikymo tvarka nėra nustatyta.

5. Pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymas (Nr. 1B-40/2007) iširti, ar Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 51.6 punktas neprieštarauja Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai, 46 straipsniui, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams, Įstatymo 34 straipsnio 17 daliai, grindžiamas šiais argumentais.

5.1. Įstatymo 34 straipsnio 17, 18 dalyse yra nustatyti atvejai, kada įmonėms išduotų licencijų galiojimas yra panaikinamas, o 16 straipsnio 6 dalyje – kada licencijos neišduodamos (tam tikrą laiką arba apskritai) naujai įsteigtoms įmonėms. Taisyklių 51 punkte taip pat nustatyti atvejai, kada licencijų galiojimas yra panaikinamas, o 28 punkte – kada licencijos neišduodamos naujai įsteigtoms įmonėms ir įmonėms, kurioms licencijų galiojimas buvo panaikintas. Taigi tuos pačius santykius reglamentuoja įstatymas ir poįstatyminis teisės aktas. Tačiau Taisyklių 51.6 punkte, pagal kurį licencijos galiojimas panaikinamas, jeigu licencijos turėtojas nesilaiko viename iš Taisyklių 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 42 punktų nustatytų reikalavimų, yra nustatyti tokie licencijų galiojimo panaikinimo atvejai, kurie nėra nustatyti Įstatyme; abejotina, ar dėl to Taisyklių 51.6 punktas neprieštarauja Įstatymo 34 straipsnio 17 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui. Be to, pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo nuomone, tai, kad asmens ūkinės veiklos

laisvė (nagrinėjamu atveju – galėjimo verstis didmenine prekyba alkoholio produktais) apribojama žemesnės nei įstatymas galios teisės aktu, prieštarauja Konstitucijos 46 straipsniui.

5.2. Taisyklių 51.6 punkte įtvirtintas reikalavimas panaikinti licencijos galiojimą yra imperatyvus, ši sankcija turi būti taikoma nepaisant teisės pažeidimo padarymo aplinkybių, masto, atsakomybę lengvinančių bei kitų bylai reikšmės turinčių aplinkybių. Pasak pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo, ši sankcija (kuri gali būti taikoma ir už kur kas sunkesnius teisės pažeidimus (Taisyklių 51.5 punktą)) iš esmės atima galimybę juridiniam asmeniui toliau verstis komercine veikla, o teismas nė negali įvertinti teisės pažeidimo pobūdžio, aplinkybių, sunkumo, masto, juridinio asmens atsakomybę lengvinančių bei kitų bylai reikšmės turinčių aplinkybių. Tokia sankcija neleidžia tinkamai individualizuoti, diferencijuoti atsakomybės; taikoma visiems vienodai, ji gali būti neproporcinga padarytam teisės pažeidimui. Todėl toks teisinis reguliavimas, pareiškėjo manymu, prieštarauja Konstitucijos 109 straipsnio 1 daliai, suvaržo teismo galias ir išimtinis įgaliojimus vykdyti teisingumą, sudaro prielaidas pažeisti asmens konstitucinę teisę į teisingą teismą.

5.3. Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas principas *non bis in idem* draudžia bausti antrą kartą už tą patį teisės pažeidimą. Licencijos galiojimo panaikinimas, skiriamas pagal Taisyklių 51 punktą, ir bauda, skiriama pagal ATPK 173¹² straipsnį, – tai ekonominės sankcijos, represinio pobūdžio priemonės, taikomos už teisės pažeidimus ir sukeliančios neigiamus turtinius padarinius, todėl jas taikant privalu laikytis konstitucinio principo *non bis in idem*.

Kadangi dvi sankcijas, nustatytas už atitinkamus teisės pažeidimus, būtent baudą ir licencijos galiojimo panaikinimą, skirtingu laiku taiko skirtingos institucijos (teismas ir Valstybinė tabako ir alkoholio kontrolės tarnyba), abejotina, ar licencijos galiojimo panaikinimą galima laikyti papildomąja sankcija (nuobauda) baudos atžvilgiu ir ar tokių dviejų sankcijų nustatymas nepažeidžia konstitucinio principo *non bis in idem*.

Licencijos verstis tam tikra veikla (nagrinėjamu atveju – didmenine prekyba alkoholio produktais) galiojimo panaikinimas yra sankcija, panaši į juridinio asmens veiklos apribojimo bausmę baudžiamojoje teisėje, tačiau baudžiamojoje teisėje bauda ir juridinio asmens veiklos apribojimas – tai juridiniams asmenims skiriamos pagrindinės bausmės už nusikalstamą veiką (BK 43 straipsnis), o už tą pačią nusikalstamą veiką gali būti skiriama tik viena pagrindinė bausmė (BK 43 straipsnio 3 dalis). Tuo tarpu pažeidus Taisykles turi būti ir skiriama bauda (pagal ATPK), ir panaikinamas licencijos galiojimas (pagal Taisykles).

III

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Seimo atstovų Seimo nario V. Karbauskio (atstovaujančio suinteresuotam asmeniui – Seimui bylos dalyje pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymus Nr. 1B-35/2005, 1B-

23/2006, 1B-30/2006) ir Seimo kanceliarijos Teisės departamento Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės skyriaus vedėjos L. Schulte-Ebbert (atstovaujančios suinteresuotam asmeniui – Seimui bylos dalyje pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymus Nr. 1B-35/2005, 1B-23/2006, 1B-30/2006), suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovių N. Pažūsienės (atstovaujančios suinteresuotam asmeniui – Vyriausybei bylos dalyje pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymus Nr. 1B-23/2006, 1B-30/2006, pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą Nr. 1B-40/2007), B. Janutėnienės (atstovaujančios suinteresuotam asmeniui – Vyriausybei bylos dalyje pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymus Nr. 1B-35/2005, 1B-23/2006, 1B-30/2006, pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą Nr. 1B-40/2007) ir J. G. Petrusevičiūtės (atstovaujančios suinteresuotam asmeniui – Vyriausybei bylos dalyje pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą Nr. 1B-35/2005) rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštaruja atitinkamam aukštesnės galios teisiniam reguliavimui, *inter alia* Konstitucijai.

1. Suinteresuoto asmens – Seimo atstovų Seimo nario V. Karbauskio ir L. Schulte-Ebbert pozicija dėl pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymų Nr. 1B-35/2005, 1B-23/2006, 1B-30/2006 grindžiama šiais argumentais.

1.1. Beveik visa su alkoholio produktais susijusi veikla yra licencijuojama, valstybė labiau kišasi į ūkio subjektų – atitinkamų santykių dalyvių veiklą. Atsižvelgiant į alkoholio produktų pobūdį ir pavojingumo visuomenei laipsnį, Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodyti pažeidimai yra esminiai ir reikšmingi, jie gali turėti neigiamų padarinių žmogaus sveikatai, ekonominiams valstybės interesams, todėl už juos griežtai baustina.

1.2. Konstitucinis principas *non bis in idem*, draudžiantis antrą kartą bausti asmenį už tą patį teisės pažeidimą, nedraudžia jam taikyti kitų rūšių atsakomybės, kurios pagrindinė paskirtis nėra baudimas. Iš Įstatymo 34 straipsnio 17 dalies (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) formuluotės matyti, kad joje nustatytomis ekonominėmis sankcijomis siekiama dviejų tikslų: 1) nubaudžiant ūkio subjektą bauda pirmiausia siekiama likviduoti jo neteisėtai įgytą naudą ir, antra, atlyginti valstybės interesams, jos ūkiui padarytą žalą; 2) licencijos galiojimo panaikinimu siekiama neleisti ūkio subjektui kurį laiką ateityje daryti tų pažeidimų, už kuriuos jis buvo nubaustas bauda. Taigi šios ekonominės sankcijos skiriasi pagal paskirtį: bauda yra represinė (baudžiamoji) sankcija, o licencijos galiojimo panaikinimas – prevencinė poveikio priemonė. V. Karbauskio ir L. Schulte-Ebbert nuomone, Įstatymo tikslų negalima pasiekti taikant tik vieną iš šių poveikio priemonių ar individualizuojant ne tik nustatytąją represinę sankciją – baudą, bet ir prevencinio poveikio priemonę – licencijos galiojimo panaikinimą, nes tuomet šioji galėtų būti ir

neskiriama.

1.3. Pagal ATPK 22 straipsnį specialiosios teisės atėmimą (t. y. administracinę nuobaudą, panašią į licencijos galiojimo panaikinimą) galima skirti ir kaip pagrindinę, ir kaip papildomą administracinę nuobaudą. Sistemiskai vertinant Įstatymo 34 straipsnį (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) matyti, kad licencijos galiojimo panaikinimas nėra ir negali būti savarankiška poveikio priemonė, nes nė už vieną Įstatyme nustatyto draudimo pažeidimą nėra nustatytas vien licencijos galiojimo panaikinimas, kartu neskiriant ir baudos. Licencijos galiojimo panaikinimas, kaip prevencinė priemonė, neturi savarankiško turinio, o yra grindžiama įrodytu teisiniu faktu – įsiteisėjusiu nutarimu skirti baudą. Įstatymo 34 straipsnio 17 dalies (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nuostata dėl licencijos galiojimo panaikinimo yra imperatyvi, bet ne absoliuti, nes ji taikoma tik už kai kurias Įstatyme numatytas veikas, įstatymų leidėjo pripažintas ypač pavojingomis žmogaus sveikatai ir visuomenei, tik tuomet, kai yra įsiteisėjęs nutarimas skirti baudą; be to, panaikinus licencijos galiojimą, po tam tikro laiko (5 ar 1 metų) galima kreiptis teisės aktų nustatyta tvarka dėl naujos licencijos išdavimo.

2. Suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovių N. Pažūsienės, B. Janutėnienės ir J. G. Petrusevičiūtės pozicija dėl pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymų Nr. 1B-35/2005, 1B-23/2006, 1B-30/2006 grindžiama šiais argumentais.

2.1. Įstatymo 34 straipsnio (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) 17 dalyje nustatyta sankcija – licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas 5 ar 1 metus nuo licencijos galiojimo panaikinimo dienos – yra taikoma įmonėms, padariusioms „labai šiurkščius“ Įstatymo pažeidimus, dažniausiai susijusius su nelegaliu alkoholio produktu įsigijimu bei realizavimu. Tokiais teisės pažeidimais pažeidžiamas visuomenės interesas: valstybei nemokami mokesčiai, neprisidedama prie alkoholio vartojimo sukeltų žalingų padarinių likvidavimo, vartotojams parduodami neaiškios kilmės ir nesaugūs produktai, dėl to gali kilti grėsmė žmonių sveikatai, gyvybei, be to, tai daroma sąmoningai. Todėl jeigu dėl licencijos galiojimo panaikinimo žlugtų įmonės alkoholio verslas, to nereikėtų traktuoti kaip protingumo reikalavimų, proporcingumo ir teisingumo principų pažeidimo.

Pagal Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalį visi asmenys įstatymui, teismui ir valstybės institucijoms ar pareigūnams yra lygūs. Todėl įmonėms, pažeidusioms tą patį įstatymo reikalavimą, turėtų būti taikoma ir vienoda ekonominė sankcija. Galimybė skirtingai taikyti įstatymo nuostatas vienodą pažeidimą padariusioms įmonėms sudarytų prielaidas korupcijai tarpti.

Įvertinus tai, kad Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) yra aiškiai nurodyti teisės pažeidimai, už kuriuos visoms įmonėms vienodai taikoma ekonominė sankcija – licencijos galiojimo panaikinimas, taip pat atsižvelgiant į moralinę bei materialinę žalą, kurią dėl šių teisės pažeidimų patiria visuomenė ir valstybė, licencijų galiojimo

panaikinimas yra teisinga ir ne per griežta priemonė. Suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovių paaiškinimuose atkreipiamas dėmesys į tai, kad Konstitucijoje nustatyti išimtiniai teismo įgaliojimai vykdyti teisingumą gali būti įgyvendinami vadovaujantis Įstatymo 41 straipsniu, kuriame yra numatyta galimybė ūkio subjektui taikomas ekonomines sankcijas apskūsti teismui.

2.2. Suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovių teigimu, Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių ginčijamų punktų nuostatos yra identiškios čia aptartoms Įstatymo 34 straipsnio 17 dalies nuostatomis, todėl, atsižvelgiant į pateiktą Įstatymo atitinkamų nuostatų vertinimą, nėra pagrindo teigti, kad ginčijamos Taisyklių 28.5, 51.5 punktų nuostatos prieštarauja Konstitucijai.

2.3. Suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovių nuomone, remiantis *inter alia* Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarime suformuluotomis oficialios konstitucinės doktrinos nuostatomis bei ATPK (kurio 21 straipsnyje yra išvardytos administracinių nuobaudų rūšys, o 22 straipsnyje (kitai nei BK) nustatyta, kad specialiosios teisės atėmimas gali būti skiriamas ir kaip pagrindinė, ir kaip papildomoji administracinė nuobauda) nuostatomis, Įstatymo 34 straipsnyje nustatytos ekonominės sankcijos turėtų būti prilyginamos nuobaudoms už administracinius teisės pažeidimus: šio straipsnio 2 dalyje nustatyta pinigine bausme turėtų būti laikoma pagrindine nuobauda, o 17 dalyje nustatytas licencijos galiojimo panaikinimas – papildomoji nuobauda. Abi šios ekonominės sankcijos yra nustatytos viename teisės akte, taigi tai, kad viena institucija skiria baudą, o kita panaikina licencijos galiojimą (tai yra neišvengiama, nes įgaliojimus panaikinti licencijos galiojimą turi tik ją išdavusi institucija), taip pat tai, kad šios sankcijos taikomos skirtingu laiku, neturėtų būti traktuojama kaip baudimas už tą patį teisės pažeidimą du kartus, nes tam tikrų funkcijų priskyrimas institucijoms negali pakeisti sankcijų esmės, padaryti jų pagrindinėmis ar papildomosiomis. Be to, pagal Įstatymo 4 straipsnio 1 dalį alkoholio produktai priskiriami specialioms gaminams, o su jais susijusiai veiklai yra taikomas ypatingas valstybinio reglamentavimo režimas, kurį pažeidus nukenčia visuomenės interesai, todėl vien baudos už tokius teisės pažeidimus nepakanka, už juos turėtų būti taikoma ir papildomoji nuobauda – licencijos galiojimo panaikinimas.

3. Suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovių N. Pažūsiene, B. Janutėnienės pozicija dėl pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymo Nr. 1B-40/2007 grindžiama šiais argumentais.

3.1. Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintos Taisyklės yra parengtos įgyvendinant Įstatymo 16 straipsnio 6 dalį (2004 m. kovo 9 d. redakcija), kuria Vyriausybei pavesta nustatyti Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisykles. Tvirtindama Taisykles Vyriausybė vadovavosi ne tik Įstatymo 34 straipsnio (2004 m. kovo 9 d. redakcija) 17, 18 dalimis, bet ir 16 straipsnio 1 dalies, 17 straipsnio 5–11 dalių

nuostatomis, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir CK) 2.78 straipsniu, nustatančiu reikalavimus licencijavimo taisyklėms.

Pagal CK 2.78 straipsnio 2 dalies 9 punktą licencijavimo taisyklėse nurodomos licencijuojamos veiklos sąlygos, įskaitant licencijos turėtojo teises ir pareigas, o pagal tos pačios dalies 11 punktą licencijavimo taisyklėse nurodomi licencijos galiojimo sustabdymo bei panaikinimo atvejai ir tvarka. Vadovaujantis CK 2.78 straipsnio 2 dalies 9 punktu, į Taisyklių 33, 34 ir 37–42 punktus perkeltos Įstatymo 16 straipsnio 1 dalies, 17 straipsnio 5–11 dalių nuostatos, o remiantis CK 2.78 straipsnio 2 dalies 11 punktu, už šiuos Taisyklių punktų pažeidimus jų 51.6 punkte yra nustatytas licencijos galiojimo panaikinimas. Taigi Taisyklių 51.6 punktas, nustatantis papildomus licencijos galiojimo panaikinimo atvejus, įgyvendina CK, Įstatymo nuostatas ir neprieštarauja Įstatymo 34 straipsnio 17, 18 dalims.

3.2. Taisyklių 51.6 punkte nustatytas licencijos galiojimo panaikinimas yra ne per griežta ekonominė sankcija ir neprieštarauja konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo, proporcingumo principams, nes šia sankcija siekiama užtikrinti kontrolę ir užkirsti kelią neteisėtam alkoholio produktų įsigijimui, laikymui ir realizavimui. Nesilaikant Taisyklių 51.6 punkte nurodytuose Taisyklių punktuose nustatytų reikalavimų yra pažeidžiami visuomenės interesai. Teisinėje valstybėje įstatymų leidėjas turi ne tik teisę, bet ir pareigą įstatymais riboti ar net uždrausti veikas, kuriomis daroma esminė žala asmenų, visuomenės ar valstybės interesams arba keliama grėsmė, kad tokia žala atsiras. Asmens ūkinės veiklos laisvė turi būti suderinta su visuomenės interesais. Taisyklių 51.6 punkte yra tiksliai nurodyti konkretūs pažeidimai, už kurių padarymą visoms įmonėms taikoma ta pati ekonominė sankcija – licencijos galiojimo panaikinimas; be to, asmenys privalo žinoti licencijuojamos veiklos sąlygas ir tai, kokios ekonominės sankcijos taikomos už jų pažeidimus; šias sąlygas asmenys pažeidžia ne atsitiktinai, o sąmoningai.

3.3. Suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovės remiasi Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje suformuluota oficialios konstitucinės doktrinos nuostata, kad ūkinės veiklos laisvė nėra absoliuti, asmuo ja naudojasi laikydamasis tam tikrų privalomų reikalavimų, apribojimų; ūkinės veiklos laisvė gali būti ribojama, kai yra būtina užtikrinti valstybės ar visuomenės saugumą, viešąją tvarką, apsaugoti žmonių sveikatą ir dorovę, kitas Konstitucijoje įtvirtintas vertybes. Suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovių nuomone, Taisyklių 51.6 punktas neprieštarauja Konstitucijos 46 straipsniui.

3.4. Grindžiant poziciją, kad Taisyklių 51.6 punktas neprieštarauja Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai, yra remiamasi Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje suformuluotos oficialios konstitucinės doktrinos nuostatomis, kad principas *non bis in idem* nepaneigia galimybės taikyti asmeniui ne vieną, bet daugiau tos pačios rūšies sankcijų už tą patį pažeidimą. Taip pat pabrėžiama, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo nutartyse ne kartą yra nurodęs

(administracinės bylos A¹⁵-1056-04, A¹-930-05, A¹⁵-39-05, A²-749-06 ir kt.), kad ekonominės sankcijos už Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo ir Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimus turėtų būti siejamos su administracine atsakomybe ir pagal savo prigimtį prilygintinos nuobaudoms už administracinius teisės pažeidimus. Suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovių nuomone, ekonominė sankcija – licencijos galiojimo panaikinimas – gali būti laikoma papildoma sankcija.

3.5. Grindžiant poziciją, kad Taisyklių 51.6 punktą neprieštarauja Konstitucijos 109 straipsnio 1 daliai, nurodoma, jog įmonėms, pažeidusioms tą patį Taisyklių reikalavimą, turėtų būti taikoma ir vienoda ekonominė sankcija. Priešingu atveju už tokį patį pažeidimą vienai įmonei būtų panaikintas licencijos galiojimas, o kitai skirta tik piniginė bauda. Be to, galimybė skirtingai taikyti Taisyklių nuostatus vienodą pažeidimą padariusioms įmonėms sudarytų prielaidas tarpti korupcijai. Suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovių nuomone, Konstitucijoje nustatyti išimtiniai teismo įgaliojimai vykdyti teisingumą gali būti įgyvendinami vadovaujantis Taisyklių 46.3 punktu, kuriame yra numatyta galimybė ūkio subjektui įstatymų nustatyta tvarka apskųsti teismui licencijas išduodančios institucijos sprendimus dėl licencijų galiojimo panaikinimo.

IV

1. Rengiant bylą teismui nagrinėjimui buvo gauti Lietuvos Respublikos ūkio ministro V. Navicko, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos sekretoriaus A. Kazlausko (keturi raštai), Valstybinės tabako ir alkoholio kontrolės tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus Č. Balsio rašytiniai paaiškinimai.

2. Paminėtina, kad Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos sekretoriaus A. Kazlausko rašytiniuose paaiškinimuose (dėl prašymų Nr. 1B-35/2005, 1B-23/2006, 1B-30/2006, 1B-40/2007) kitaip nei suinteresuoto asmens – Seimo atstovų Seimo nario V. Karbauskio ir L. Schulte-Ebbert bei suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovių N. Pažūsiene, B. Janutėnienė, J. G. Petrusėvičiūtės rašytiniuose paaiškinimuose, teigiama, kad kyla abejonių dėl ginčijamų Įstatymo ir Taisyklių nuostatų atitikties Konstitucijai.

V

1. Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens – Seimo atstovė L. Schulte-Ebbert iš esmės pakartojė rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus, taip pat pateikė papildomus paaiškinimus.

2. Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovės N. Pažūsiene, B. Janutėnienė iš esmės pakartojė rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus, taip pat pateikė papildomus paaiškinimus.

3. Seimo Pirmininko 2006 m. gruodžio 5 d. potvarkiu Nr. 120 „Dėl įgaliojimo atstovauti

Seimui Konstituciniame Teisme“ paskirtas suinteresuoto asmens – Seimo atstovas Seimo narys Saulius Lapėnas (paskirtas atstovauti suinteresuotam asmeniui – Seimui bylos dalyje pagal pareiškėjo – Šiaulių apygardos administracinio teismo prašymą Nr. 1B-51/2006) Konstituciniam Teismui nepateikė rašytinių paaiškinimų (nors to buvo prašoma) ir, nepranešęs priežasties, neatvyko į Konstitucinio Teismo teisminį posėdį.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas prašo ištirti:

– ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija), Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 51.5 punktas ta apimtimi, kuria, pasak pareiškėjo, nėra numatyta galimybės, atsižvelgiant į teisės pažeidimo pobūdį, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes, nepanaikinti licencijos galiojimo, neprieštarauja konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams, taip pat ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija), Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 51.5, 28.5 punktai neprieštarauja Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai (prašymas Nr. 1B-35/2005);

– ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija), Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 51.5 punktas ta apimtimi, kuria, pasak pareiškėjo, nėra numatyta galimybės, atsižvelgiant į teisės pažeidimo pobūdį, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes, nepanaikinti licencijos galiojimo, neprieštarauja konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams, taip pat ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija), Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 51.5 ir 28.5 punktai neprieštarauja Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai (prašymas Nr. 1B-23/2006);

– ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos), Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 28.5, 51.5 punktai neprieštarauja Konstitucijos 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams (prašymas Nr. 1B-30/2006).

2. Pareiškėjas – Šiaulių apygardos administracinis teismas prašo ištirti, ar Įstatymo 18 straipsnio 8 dalis neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui, 46 straipsniui, konstituciniams teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių apsaugos principams (prašymas Nr. 1B-51/2006).

3. Pareiškėjas – Vilniaus apygarda administracinis teismas prašo ištirti, ar Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 51.6 punktas neprieštarauja

Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai, 46 straipsniui, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams, Įstatymo 34 straipsnio 17 daliai (prašymas Nr. 1B-40/2007).

4. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas savo nutarčių, kuriomis kreipėsi į Konstitucinį Teismą (prašymai Nr. 1B-35/2005, 1B-23/2006, 1B-30/2006), rezoliucinėse dalyse nenurodo, kokios redakcijos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 28.5, 51.5 punktų nuostatų atitiktį Konstitucijai ginčija, tačiau iš jo prašymų matyti, kad yra ginčijamos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintų Taisyklių 28.5, 51.5 punktų nuostatos, išdėstytos 2004 m. gegužės 20 d. redakcija.

5. Pareiškėjas – Šiaulių apygardos administracinis teismas savo nutarties, kuria kreipėsi į Konstitucinį Teismą (prašymas Nr. 1B-51/2006), rezoliucinėje dalyje nenurodo, kokios redakcijos Įstatymo 18 straipsnio 8 dalies nuostatų atitiktį Konstitucijai ginčija, tačiau iš jo prašymo bei administracinės bylos, kurioje buvo priimta nutartis dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą, medžiagos matyti, kad yra ginčijamos Įstatymo nuostatos, išdėstytos 2004 m. kovo 9 d. redakcija.

6. Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas savo nutarties, kuria kreipėsi į Konstitucinį Teismą (prašymas Nr. 1B-40/2007), rezoliucinėje dalyje nenurodo, kokios redakcijos Taisyklių 51.6 punkto nuostatų atitiktį Įstatymo 34 straipsnio 17 daliai ginčija, taip pat kuria redakcija yra išdėstyta minėta Įstatymo straipsnio dalis, tačiau iš jo prašymo ir administracinės bylos, kurioje buvo priimta nutartis dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą, medžiagos matyti, kad ginčijamos Taisyklių 51.6 punkto nuostatos, išdėstytos 2004 m. gegužės 20 d. redakcija, o Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis – 2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijomis.

II

Dėl Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 dalies (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) atitikties Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams.

1. Šioje konstitucinės justicijos byloje *inter alia* ginčijama tai, ar Konstitucijai neprieštaravo Įstatymo 34 straipsnio (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) 17 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas.

2. Seimas 1995 m. balandžio 18 d. priėmė Alkoholio kontrolės įstatymą, kuris įsigaliojo 1995 m. gegužės 26 d. Šis įstatymas buvo skirtas reguliuoti santykiams, susijusiems su alkoholio produktų, maisto produktų su alkoholio priedais, kitų produktų, kuriuose yra etilo alkoholio, gamyba, vidaus prekyba, laikymu, importu, eksportu, vartojimu, bei valstybės alkoholio kontrolės Lietuvos Respublikoje pagrindams nustatyti (2 straipsnio 2 dalis). Įstatymas ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas.

3. Seimas 2004 m. kovo 9 d. priėmė Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymą, kuris įsigaliojo 2004 m. gegužės 1 d. Alkoholio kontrolės pakeitimo įstatymo 1

straipsniu Alkoholio kontrolės įstatymas (1995 m. balandžio 18 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) buvo pakeistas ir išdėstytas nauja redakcija.

4. Įstatymo 34 straipsnyje „Ekonominių sankcijų už Įstatymo pažeidimus taikymas“ (2004 m. kovo 9 d. redakcija) *inter alia* nustatyta:

„1. Už šio Įstatymo pažeidimus baudas juridiniams asmenims ir užsienio juridinių asmenų filialams bei atstovybėms pagal savo kompetenciją turi teisę skirti Tarnyba, Nacionalinė vartotojų teisių apsaugos taryba, Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos <...>, teritorinės valstybinės mokesčių inspekcijos, institucija, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliota išduoti vyno produktų ir žemės ūkio kilmės etilo alkoholio importo ir eksporto licencijas, <...> Vyriausybės įgaliota institucija, kuri turi būti informuojama apie alkoholio produktų (išskyrus vyno produktus ir žemės ūkio kilmės etilo alkoholį) importą, savivaldybių institucijos ir policija.

2. Už alkoholio produktų, neatitinkančių Lietuvos Respublikoje galiojančių saugos ar kokybės reikalavimų, gaminimą ir pardavimą, vyno produktų ir žemės ūkio kilmės etilo alkoholio importą ir eksportą, alkoholio produktų gaminimą, laikymą, gabenimą ir pardavimą neturint šiai veiklai atitinkamos licencijos, alkoholio produktų (išskyrus vyno produktus ir žemės ūkio kilmės etilo alkoholį) importą, jei neinformuojama <...> Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka <...> Vyriausybės įgaliota institucija, taip pat už šio Įstatymo 17 straipsnio 1, 2, 5–11 dalyse nustatytų alkoholio produktų pardavimo, laikymo, gabenimo reikalavimų nesilaikymą juridiniai asmenys ir užsienio juridinių asmenų filialai bei atstovybės baudžiami nuo vieno tūkstančio litų iki aštuoniasdešimties tūkstančių litų bauda.

17. Įmonėms, turinčioms licencijas verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais ir nesilaikančioms šio Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 1, 2, 4, 5, 8, 9 punktų, 2 dalies 1, 2, 4, 7 punktų reikalavimų, licencijų galiojimas panaikinamas ir naujos licencijos neišduodamos 5 metus nuo licencijų galiojimo panaikinimo dienos.

18. Įmonėms licencijų galiojimas panaikinamas ir pakartotinai licencijos neišduodamos, jeigu joms arba jų administracijos vadovams ar kitiems darbuotojams (jeigu jie veikė įmonės vardu ar dėl jos interesų) yra įsiteisėjęs apkaltinamasis teismo nuosprendis, įsiteisėjęs teismo nutarimas, sprendimas, įsiteisėjęs muitinės, mokesčių inspekcijos, policijos ar Tarnybos nutarimas dėl baudmės ar nuobaudos skyrimo už alkoholio produktų kontrabandą, alkoholinių gėrimų be banderolių neteisėtą laikymą, gabenimą ar pardavimą, taip pat falsifikuotų alkoholio produktų pardavimą, gabenimą ar laikymą. <...>

21. Licencijų panaikinimas neatleidžia įmonių nuo šio straipsnio 2, 3, 4, 5 ir 6 dalyse nustatytų ir įmonėms skirtų piniginių baudų mokėjimo.“

5. Seimo 2006 m. balandžio 25 d. priimto Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės

įstatymo 17, 34 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, kuris įsigaliojo 2006 m. gegužės 13 d., 2 straipsniu buvo pakeista *inter alia*:

– Įstatymo 34 straipsnio 2 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) ir buvo nustatyta: „Už alkoholio produktų, neatitinkančių Lietuvos Respublikoje galiojančių saugos ar kokybės reikalavimų, gaminimą ir pardavimą, vyno produktų ir žemės ūkio kilmės etilo alkoholio importą ir eksportą, alkoholio produktų gaminimą, laikymą, gabenimą ir pardavimą neturint šiai veiklai atitinkamos licencijos, alkoholio produktų (išskyrus vyno produktus ir žemės ūkio kilmės etilo alkoholi) importą, jei neinformuojama <...> Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka <...> Vyriausybės įgaliota institucija, taip pat už šio Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2–11 punktuose, 2 dalies 2–9 punktuose, 5–11 dalyse nustatytų alkoholio produktų pardavimo, laikymo, gabenimo reikalavimų nesilaikymą juridiniai asmenys ir užsienio juridinių asmenų filialai bei atstovybės baudžiami nuo vieno tūkstančio litų iki aštuoniasdešimties tūkstančių litų bauda“; taigi iki tol buvusi nuoroda į Įstatymo 17 straipsnio 1, 2, 5–11 dalis (jų pažeidimus) buvo pakeista nuoroda į šio straipsnio 1 dalies 2–11 punktus, 2 dalies 2–9 punktus, 5–11 dalis (jų pažeidimus); pažymėtina, kad Įstatymo 17 straipsnis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) taip pat buvo keičiamas ir papildomas;

– Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) ir buvo nustatyta: „Įmonėms, turinčioms licencijas verstis didmenine prekyba alkoholio produktais ir nesilaikančioms šio Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2, 4, 8 ir (ar) 9 punktų, 2 dalies 2, 4 ir (ar) 7 punktų reikalavimų, licencijų galiojimas panaikinamas ir naujos licencijos neišduodamos penkerius metus nuo licencijų galiojimo panaikinimo dienos. Įmonėms, turinčioms licencijas verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais ir nesilaikančioms šio Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2, 4, 8 ir (ar) 9 punktų, 2 dalies 2, 4 ir (ar) 7 punktų reikalavimų, licencijos verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais toje prekybos vietoje, kurioje nustatytas pažeidimas, galiojimas panaikinamas ir nauja licencija neišduodama vienerius metus nuo licencijos galiojimo panaikinimo dienos“; taigi buvo diferencijuota įmonių, turinčių licencijas verstis didmenine prekyba alkoholio produktais ir nesilaikančių Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2, 4, 8 ir (ar) 9 punktų, 2 dalies 2, 4 ir (ar) 7 punktų reikalavimų, ir įmonių, turinčių licencijas verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais ir nesilaikančių Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2, 4, 8 ir (ar) 9 punktų, 2 dalies 2, 4 ir (ar) 7 punktų reikalavimų, atsakomybė ir buvo nustatyta, kad padarius atitinkamus teisės pažeidimus dėl licencijų verstis didmenine prekyba alkoholio produktais ir licencijų verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais turėjo būti priimami skirtingi sprendimai: įmonėms, turinčioms licencijas verstis didmenine prekyba alkoholio produktais ir padariusioms atitinkamus teisės pažeidimus, licencijų galiojimas turėjo būti panaikinamas ir naujos licencijos turėjo būti neišduodamos 5 metus nuo licencijų galiojimo panaikinimo dienos, o įmonėms, turinčioms licencijas verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais ir padariusioms atitinkamus teisės pažeidimus, licencijos verstis

mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais toje prekybos vietoje, kurioje nustatytas pažeidimas, galiojimas turėjo būti panaikinamas ir nauja licencija turėjo būti neišduodama 1 metus nuo licencijos galiojimo panaikinimo dienos; be to, iki tol buvusi nuoroda į Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 1, 2, 4, 5, 8, 9 punktus, 2 dalies 1, 2, 4, 7 punktus (jų pažeidimus) buvo pakeista nuoroda į šio straipsnio 1 dalies 2, 4, 8 ir (ar) 9 punktus, 2 dalies 2, 4 ir (ar) 7 punktus (jų pažeidimus); pažymėtina, kad, kaip minėta, Įstatymo 17 straipsnis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) taip pat buvo keičiamas ir papildomas.

6. Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatytas teisinis reguliavimas aiškintinas kitų šio įstatymo nuostatų (*inter alia* pacituotų jo 34 straipsnio nuostatų) kontekste; turi būti, be kita ko, atsižvelgta į Įstatymo 17 straipsnio (2004 m. kovo 9 d., 2004 m. lapkričio 4 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) 1, 2 dalis, į kurias daroma nuoroda ginčijamoje Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos), taip pat į Įstatymo 16 straipsnį (2004 m. kovo 9 d. redakcija).

7. Įstatymo 16 straipsnyje „Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijos“ (2004 m. kovo 9 d. redakcija) buvo nustatyta:

„1. Didmenine prekyba alkoholio produktais leidžiama verstis tik įmonėms, turinčioms Tarnybos išduotas licencijas verstis didmenine prekyba jais. Licencijos išduodamos neterminuotam laikui. Licencijose verstis didmenine prekyba alkoholio produktais, be kita ko, turi būti įrašyti leidžiami parduoti alkoholio produktai, nurodytos alkoholinių gėrimų grupės, taip pat alkoholinių gėrimų prekybos ir laikymo vieta.

2. Įmonės, turinčios licencijas gaminti alkoholio produktus, turi teisę verstis ir didmenine prekyba savo pagamintais produktais.

3. Mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais leidžiama verstis tik įmonėms, turinčioms licencijas verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais. Licencijas išduoda atitinkamos savivaldybės vykdomoji institucija neterminuotam laikui. Licencijos verstis sezonine mažmenine prekyba alumi ir alkoholiniais gėrimais, kurių tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 22 procentų, kurortuose ir kitose savivaldybių tarybų nustatytoje poilsiui bei turizmo teritorijose išduodamos savivaldybių tarybų nustatyto kurortinio, poilsiui bei turizmo sezono laikotarpiui. Vienkartinės licencijos prekybos ir viešojo maitinimo įmonėms prekiauti alkoholiniais gėrimais, kurių tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 13 procentų, masiniuose renginiuose, parodose ir mugėse, taip pat prekiauti visais alkoholiniais gėrimais parodose ir mugėse, vykstančiose stacionariuose pastatuose, išduodamos ne ilgesniam kaip renginio trukmės laikui.

4. Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse licencijų išdavimo tvarką nustato ir visuomenės informavimo priemonėse skelbia savivaldybės taryba. Licencijų išdavimą savivaldybėse kontroliuoja Tarnyba.

5. Licencijose verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, be kita ko, turi būti įrašytos leidžiamų parduoti alkoholinių gėrimų grupės, taip pat alkoholinių gėrimų prekybos ir laikymo vieta.

6. Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklės, remdamasi šiuo Įstatymu, Civiliniu kodeksu ir Europos Sąjungos teisės reikalavimais, nustato <...> Vyriausybė. Naujai įsteigtoms įmonėms licencijos 5 metus neišduodamos, jeigu jų steigėjai arba administracijos vadovai yra buvę įmonių, kurioms vadovaujantis šio Įstatymo 34 straipsnio 17 dalimi buvo panaikintas licencijų galiojimas, steigėjai arba administracijos vadovai. Naujai įsteigtoms įmonėms licencijos neišduodamos, jeigu jų steigėjai arba administracijos vadovai yra buvę įmonių, kurioms vadovaujantis šio Įstatymo 34 straipsnio 18 dalimi buvo panaikintas licencijų galiojimas, steigėjai, administracijos vadovai ar kiti šio Įstatymo 34 straipsnio 18 dalyje nurodyti darbuotojai.“

8. Įstatymo 17 straipsnyje „Alkoholio produktų pardavimo, laikymo ir gabenimo reikalavimai“ (2004 m. kovo 9 d. redakcija) buvo *inter alia* nustatyta:

„1. Lietuvos Respublikoje parduoti draudžiama:

1) alkoholio produktus neturint <...> Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka alkoholio produktų atitiktį patvirtinančių dokumentų;

2) alkoholio produktus, kurie neįrašyti į licencijas juos gaminti, importuoti, parduoti, ir alkoholio produktus neturint prekybos (sandėliavimo) vietoje juridinę galią turinčių privalomų tų produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentų egzemplioriausiai;

3) alkoholinius gėrimus (išskyrus alų ir natūralios fermentacijos sidrą, kurio tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 8,5 procento), nepaženklintus <...> Vyriausybės nustatyta tvarka specialiais ženklais – banderolėmis;

4) alkoholinius gėrimus, kurie pagaminti naudojant ne žemės ūkio kilmės etilo alkoholį;

5) alkoholio produktus, kurių saugos ir (ar) kokybės rodikliai neatitinka Lietuvos Respublikoje galiojančių reikalavimų;

6) alkoholinius gėrimus, kurių ženklavimas neatitinka Lietuvos Respublikoje galiojančių reikalavimų;

7) falsifikuotus alkoholio produktus;

8) namų gamybos alkoholinius gėrimus;

9) etilo alkoholį fiziniams asmenims, išskyrus nedenatūruotą žemės ūkio kilmės etilo alkoholį, parduodamą fiziniams asmenims vaistinėse Sveikatos apsaugos ministerijos nustatyta tvarka;

10) kontrabandinius alkoholio produktus;

11) alkoholio produktus neturint <...> Vyriausybės nustatyta tvarka išduotos licencijos.

2. Juridiniams asmenims ir užsienio juridinių asmenų filialams bei atstovybėms laikyti, gabenti Lietuvos Respublikoje draudžiama:

1) alkoholio produktus neturint <...> Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka alkoholio produktų atitiktį patvirtinančių dokumentų;

2) alkoholio produktus, kurie neįrašyti į licencijas juos gaminti, importuoti, parduoti, ir alkoholio produktus neturint prekybos (sandėliavimo, laikymo) vietoje ir (ar) jų gabenimo metu juridinę galią turinčių privalomų tų produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentų egzemplioriaius;

3) alkoholinius gėrimus (išskyrus alų ir natūralios fermentacijos sidrą, kurio tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 8,5 procento), nepaženklintus <...> Vyriausybės nustatyta tvarka specialiais ženklais – banderolėmis;

4) alkoholinius gėrimus, kurie pagaminti naudojant ne žemės ūkio kilmės etilo alkoholį;

5) alkoholinius gėrimus, kurių ženklavimas neatitinka Lietuvos Respublikoje galiojančių reikalavimų;

6) falsifikuotus alkoholio produktus;

7) namų gamybos alkoholinius gėrimus;

8) kontrabandinius alkoholio produktus;

9) alkoholio produktus, neturint <...> Vyriausybės nustatyta tvarka išduotos alkoholio produktų gamybos, importo, didmeninės ar mažmeninės prekybos licencijos, išskyrus šio straipsnio 3 dalyje nustatytus atvejus.

3. Šio straipsnio 2 dalies 9 punkto reikalavimai netaikomi:

1) alkoholiniams gėrimams, kuriuos laiko ir gabena įmonės, naudojančios šiuos gėrimus kaip maisto produktų žaliavą, taip pat juridiniai asmenys, užsienio juridinių asmenų filialai bei atstovybės, įsigiję <...> Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka alkoholinius gėrimus reprezentacinėms reikmėms;

2) dehidratuotam ir denatūruotam etilo alkoholiui, kuris naudojamas kurui arba techninius reglamentus ar standartus atitinkantiems kuro mišiniams su etilo alkoholiu gaminti, taip pat etilo alkoholiui, kurį laiko ir gabena įmonės, turinčios teisę importuoti etilo alkoholį, ir įmonės, įstaigos ir organizacijos, turinčios <...> Vyriausybės nustatyta tvarka išduotus leidimus ir naudojančios etilo alkoholį gamybos, techninėms, medicinos, veterinarijos reikmėms arba mokslo ir tyrimo darbuose;

3) žaliavoms, kurias laiko ir gabena įmonės, turinčios licencijas gaminti alkoholio produktus, įmonės, turinčios teisę importuoti žaliavas, taip pat įmonės, naudojančios sidro, vynuogių, vaisių ir uogų vyno žaliavas actui gaminti;

4) alkoholiniams tirpalams, kuriuos laiko ir gabena įmonės, turinčios teisę importuoti alkoholinius tirpalus, įmonės, naudojančios alkoholinius tirpalus gamybos reikmėms, taip pat įmonės, kurios verčiasi mažmenine prekyba alkoholiniais tirpalais, supilstytais į ne didesnę negu 20

mililitrų vienkartinę tarą;

5) alkoholio produktams, kuriuos, turėdami juridinę galią turinčius privalomus tų produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentus, laiko ar gabena transportavimo paslaugas teikiantys asmenys ir kitų Europos ekonominei erdvei priklausančių valstybių ūkio subjektai.“

9. Seimo 2004 m. lapkričio 4 d. priimto Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 2, 17, 18 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo, kuris įsigaliojo 2004 m. lapkričio 20 d., 2 straipsnio 1 dalimi Įstatymo 17 straipsnio 3 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) buvo papildyta 6 punktu ir buvo nustatyta, kad šio straipsnio 2 dalies 9 punkto reikalavimai (t. y. draudimas juridiniams asmenims ir užsienio juridinių asmenų filialams bei atstovybėms laikyti, gabenti Lietuvos Respublikoje alkoholio produktus, neturint Vyriausybės nustatyta tvarka išduotos alkoholio produktų gamybos, importo, didmeninės ar mažmeninės prekybos licencijos, išskyrus šio straipsnio 3 dalyje nustatytus atvejus) netaikomi (be kita ko) ir „alkoholiniams gėrimams, kuriuos laiko ir gabena laivų valdytojai ir orlaivių savininkai (ar naudotojai), tiekiantys alkoholinius gėrimus kaip atsargas savo laivams ar orlaiviams, vežantiems keleivius tarptautiniais maršrutais“.

10. Seimo 2006 m. balandžio 25 d. priimto Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 17, 34 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, kuris įsigaliojo 2006 m. gegužės 13 d.:

– 1 straipsnio 1 dalimi buvo pakeistas Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies (2004 m. kovo 9 d. redakcija) 2 punktas ir buvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikoje parduoti draudžiama „alkoholio produktus, kurie neįrašyti į licencijas juos gaminti, importuoti, parduoti, ir alkoholio produktus neturint juridinę galią turinčių privalomų tų produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentų“ (kaip minėta, iki tol pagal šį punktą Lietuvos Respublikoje buvo draudžiama parduoti „alkoholio produktus, kurie neįrašyti į licencijas juos gaminti, importuoti, parduoti, ir alkoholio produktus neturint prekybos (sandėliavimo) vietoje juridinę galią turinčių privalomų tų produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentų egzemplioriaus“);

– 1 straipsnio 2 dalimi Įstatymo 17 straipsnio 1 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) buvo papildyta 12 punktu ir buvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikoje parduoti draudžiama „alkoholio produktus neturint prekybos (sandėliavimo) vietoje juridinę galią turinčių privalomų tų produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentų egzemplioriaus“;

– 1 straipsnio 3 dalimi buvo pakeistas Įstatymo 17 straipsnio 2 dalies (2004 m. kovo 9 d. redakcija) 2 punktas ir buvo nustatyta, kad juridiniams asmenims ir užsienio juridinių asmenų filialams bei atstovybėms Lietuvos Respublikoje draudžiama laikyti, gabenti „alkoholio produktus, kurie neįrašyti į licencijas juos gaminti, importuoti, parduoti, ir alkoholio produktus neturint juridinę galią turinčių privalomų tų produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentų“ (kaip minėta, iki tol pagal šį punktą juridiniams asmenims ir užsienio juridinių asmenų filialams bei atstovybėms Lietuvos Respublikoje buvo draudžiama laikyti, gabenti Lietuvos Respublikoje „alkoholio

produktus, kurie neįrašyti į licencijas juos gaminti, importuoti, parduoti, ir alkoholio produktus neturint prekybos (sandėliavimo, laikymo) vietoje ir (ar) jų gabenimo metu juridinę galią turinčių privalomų tų produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentų egzemplioriaus“);

– 1 straipsnio 4 dalimi Įstatymo 17 straipsnio 2 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) buvo papildyta 10 punktu ir buvo nustatyta, kad juridiniams asmenims ir užsienio juridinių asmenų filialams bei atstovybėms Lietuvos Respublikoje draudžiama laikyti, gabenti „alkoholio produktus neturint prekybos (sandėliavimo) vietoje ir (ar) jų gabenimo metu juridinę galią turinčių privalomų tų produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentų egzemplioriaus“.

11. Apibendrinant konstatuotina, kad:

– pagal Įstatymo 34 straipsnio 17 dalį (2004 m. kovo 9 d. redakcija) licencijų verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais galiojimas turėjo būti panaikinamas ir naujos licencijos 5 metus nuo licencijų galiojimo panaikinimo dienos turėjo būti neišduodamos pažeidus šiuos draudimus: draudimą parduoti, laikyti, gabenti alkoholio produktus neturint Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka alkoholio produktų atitiktį patvirtinančių dokumentų (Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 1 punktas (2004 m. kovo 9 d. redakcija), 2 dalies 1 punktas (2004 m. kovo 9 d. redakcija)); draudimą parduoti, laikyti, gabenti alkoholio produktus, kurie neįrašyti į licencijas juos gaminti, importuoti, parduoti, ir alkoholio produktus neturint prekybos (sandėliavimo, laikymo) vietoje ir (ar) jų gabenimo metu juridinę galią turinčių privalomų tų produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentų egzemplioriaus (Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2 punktas (2004 m. kovo 9 d. redakcija), 2 dalies 2 punktas (2004 m. kovo 9 d. redakcija)); draudimą parduoti, laikyti, gabenti alkoholinius gėrimus, kurie pagaminti naudojant ne žemės ūkio kilmės etilo alkoholį (Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 4 punktas (2004 m. kovo 9 d. redakcija), 2 dalies 4 punktas (2004 m. kovo 9 d. redakcija)); draudimą parduoti alkoholio produktus, kurių saugos ir (ar) kokybės rodikliai neatitinka Lietuvos Respublikoje galiojančių reikalavimų (Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 5 punktas (2004 m. kovo 9 d. redakcija)); draudimą parduoti, laikyti, gabenti namų gamybos alkoholinius gėrimus (Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 8 punktas (2004 m. kovo 9 d. redakcija), 2 dalies 7 punktas (2004 m. kovo 9 d. redakcija)); draudimą parduoti etilo alkoholį fiziniams asmenims, išskyrus nedematūruotą žemės ūkio kilmės etilo alkoholį, parduodamą fiziniams asmenims vaistinėse Sveikatos apsaugos ministerijos nustatyta tvarka (Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 9 punktas (2004 m. kovo 9 d. redakcija));

– pagal Įstatymo 34 straipsnio 17 dalį (2006 m. balandžio 25 d. redakcija), kitaip nei pagal šio straipsnio 17 dalį (2004 m. kovo 9 d. redakcija), licencijos verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, kitaip nei licencijos verstis didmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, galiojimas turėjo būti panaikinamas tik toje prekybos vietoje, kurioje nustatytas atitinkamas teisės pažeidimas, ir nauja licencija turėjo būti neišduodama ne 5, o 1 metus nuo licencijos galiojimo

panaikinimo dienos; be to, licencijų verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais galiojimas turėjo būti panaikinamas už juridinę galią turinčių privalomų alkoholio produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentų neturėjimą įmonėje (17 straipsnio 1 dalies 1, 2 punktai (2006 m. balandžio 25 d. redakcija)), o nepanaikinamas (teisės pažeidėjui taikomos tik piniginės baudos) pažeidus šiuos draudimus: draudimą parduoti, laikyti, gabenti alkoholio produktus neturint Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka alkoholio produktų atitiktį patvirtinančių dokumentų (anksčiau nustatytą Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 1 punkte, 2 dalies 1 punkte (2004 m. kovo 9 d. redakcija)); draudimą parduoti alkoholio produktus, kurių saugos ir (ar) kokybės rodikliai neatitinka Lietuvos Respublikoje galiojančių reikalavimų (anksčiau nustatytą Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 5 punkte (2004 m. kovo 9 d. redakcija)); draudimą parduoti, laikyti, gabenti alkoholio produktus neturint prekybos (sandėliavimo) vietoje ir (ar) jų gabenimo metu juridinę galią turinčių privalomų tų produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentų egzemplioriaus (anksčiau nustatytą Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 12 punkte, 2 dalies 10 punkte (2004 m. kovo 9 d. redakcija)).

12. Ginčijamoje Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2006 m. balandžio 25 d. redakcija), taip pat šiame Konstitucinio Teismo nutarime cituotuose Įstatymo 16 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija), 17 straipsnyje (2006 m. balandžio 25 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas buvo pakeistas ir (arba) papildytas Seimo 2007 m. birželio 21 d. priimtu Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 2, 7, 11, 12, 16, 17, 18, 26, 29, 33, 35 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu, kuris įsigaliojo 2007 m. rugpjūčio 1 d. Alkoholio kontrolės įstatymo 2, 7, 11, 12, 16, 17, 18, 26, 29, 33, 35 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo:

– 11 straipsnio 8 dalimi buvo pakeista Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2006 m. balandžio 25 d. redakcija) ir buvo nustatyta: „Įmonėms, turinčioms licencijas gaminti alkoholio produktus ar licencijas verstis didmenine prekyba alkoholio produktais ir nesilaikančioms šio Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2, 4, 8 ir (ar) 9 punktų, 2 dalies 2, 4 ir (ar) 7 punktų reikalavimų, licencijų galiojimas panaikinamas ir naujos licencijos neišduodamos penkerius metus nuo licencijų galiojimo panaikinimo dienos. Įmonėms, turinčioms licencijas verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais ir nesilaikančioms šio Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2, 4, 8 ir (ar) 9 punktų, 2 dalies 2, 4 ir (ar) 7 punktų reikalavimų, licencijos verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais toje prekybos vietoje, kurioje nustatytas pažeidimas, galiojimas panaikinamas ir nauja licencija neišduodama vienerius metus nuo licencijos galiojimo panaikinimo dienos“; palyginus Įstatymo 34 straipsnio 17 dalies 2007 m. birželio 21 d. ir 2006 m. balandžio 25 d. redakcijas matyti, kad už šioje dalyje nurodytus teisės pažeidimus turi būti panaikinamos, taip pat 5 metus nuo licencijų galiojimo panaikinimo dienos neišduodamos ne tik licencijos verstis didmenine prekyba alkoholio produktais, bet ir licencijos gaminti alkoholio produktus;

– 5 straipsnio 1 dalimi Įstatymo 16 straipsnis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) buvo papildytas

4 dalimi ir buvo nustatyta: „Įmonėms, norinčioms verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse, įrengtose daugiabučiuose gyvenamuosiuose namuose, licencijos išduodamos, jeigu šios įmonės pateikia <...> Vyriausybės nustatyta tvarka daugiabučio gyvenamojo namo savininkų bendrijos susirinkimo (valdybos) arba, jeigu ši bendrija neįsteigta ar bendrija valdo daugiau kaip vieną daugiabutį gyvenamąjį namą, gyvenamojo namo patalpų savininkų ir neprivatizuotų butų nuomininkų daugumos sutikimą (sutikimą pasirašantys asmenys gali jame nurodyti prekybos alkoholiniais gėrimais laiką)“, o 5 straipsnio 2 dalimi buvo nuspręsta buvusias Įstatymo 16 straipsnio 4, 5, 6 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) laikyti atitinkamai 5, 6, 7 dalimis;

– 5 straipsnio 3 dalimi buvo pakeista Įstatymo 16 straipsnio 7 dalis (buvusi 6 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija)) ir buvo nustatyta: „Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklės, remdamasi šiuo Įstatymu, Civiliniu kodeksu ir Europos Sąjungos teisės reikalavimais, nustato <...> Vyriausybė. Įmonėms licencijos verstis didmenine prekyba alkoholio produktais penkerius metus neišduodamos, jeigu jų steigėjai arba administracijos vadovai yra buvę įmonių, kurioms vadovaujantis šio Įstatymo 34 straipsnio 17 dalimi buvo panaikintas licencijų verstis didmenine prekyba alkoholio produktais galiojimas, steigėjai arba administracijos vadovai. Licencijos verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais penkerius metus neišduodamos įmonėms, jeigu jų steigėjai ar administracijos vadovai yra ar buvo įmonių, kuriose nustatyta atvejų, kai buvo parduodami ir (ar) laikomi, gabenami alkoholio produktai, neturint <...> Vyriausybės nustatyta tvarka išduotos licencijos, steigėjai ar administracijos vadovai. Įmonėms licencijos verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais neišduodamos, jeigu jų steigėjai arba administracijos vadovai yra buvę įmonių, kurioms vadovaujantis šio Įstatymo 34 straipsnio 18 dalimi buvo panaikintas licencijų galiojimas, steigėjai, administracijos vadovai ar kiti šio Įstatymo 34 straipsnio 18 dalyje nurodyti darbuotojai“; taigi iki tol buvęs teisinis reguliavimas, pagal kurį buvo nustatyta vienoda licencijų neišdavimo sankcija visoms įmonėms, kurioms buvo panaikintas licencijų verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais galiojimas, buvo diferencijuotas, tam tikra apimtimi išskyrus įmones, kurioms buvo panaikintas licencijų verstis didmenine prekyba alkoholio produktais galiojimas;

– 6 straipsnio 1, 2 dalimis buvo pakeisti Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 1, 3 punktai (2004 m. kovo 9 d. redakcija) ir buvo nustatyta, kad Lietuvos Respublikoje parduoti draudžiama „alkoholio produktus be <...> Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka išduotų alkoholio produktų atitiktį patvirtinančių dokumentų“ (1 punktas) ir „alkoholinius gėrimus (išskyrus alų, alaus mišinius su nealkoholiniais gėrimais ir natūralios fermentacijos sidrą, kurio tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 8,5 procento), nepaženklintus <...> Vyriausybės nustatyta tvarka specialiais ženklais – banderolėmis“ (minėta, kad ankstesnės šių punktų redakcijos buvo atitinkamai

„alkoholio produktus neturint <...> Vyriausybės ar jos įgalios institucijos nustatyta tvarka alkoholio produktų atitiktį patvirtinančių dokumentų“ ir „alkoholinius gėrimus (išskyrus alų ir natūralios fermentacijos sidrą, kurio tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 8,5 procento), nepaženklintus <...> Vyriausybės nustatyta tvarka specialiais ženklais – banderolėmis“);

– 6 straipsnio 3, 4 dalimis buvo pakeisti Įstatymo 17 straipsnio 2 dalies 1, 3 punktai (2004 m. kovo 9 d. redakcija) ir buvo nustatyta, kad juridiniams asmenims ir užsienio juridinių asmenų filialams bei atstovybėms Lietuvos Respublikoje draudžiama laikyti, gabenti „alkoholio produktus be <...> Vyriausybės ar jos įgalios institucijos nustatyta tvarka išduotų alkoholio produktų atitiktį patvirtinančių dokumentų“ (1 punktas) ir „alkoholinius gėrimus (išskyrus alų, alaus mišinius su nealkoholiniais gėrimais ir natūralios fermentacijos sidrą, kurio tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 8,5 procento), nepaženklintus <...> Vyriausybės nustatyta tvarka specialiais ženklais – banderolėmis“ (minėta, kad ankstesnės šių punktų redakcijos buvo atitinkamai „alkoholio produktus neturint <...> Vyriausybės ar jos įgalios institucijos nustatyta tvarka alkoholio produktų atitiktį patvirtinančių dokumentų“ ir „alkoholinius gėrimus (išskyrus alų ir natūralios fermentacijos sidrą, kurio tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 8,5 procento), nepaženklintus <...> Vyriausybės nustatyta tvarka specialiais ženklais – banderolėmis“);

– 6 straipsnio 5, 6 dalimis buvo pakeisti Įstatymo 17 straipsnio 3 dalies 2, 5 punktai (2004 m. kovo 9 d. redakcija) ir buvo nustatyta, kad šio straipsnio 2 dalies 9 punkto reikalavimai (t. y. draudimas juridiniams asmenims ir užsienio juridinių asmenų filialams bei atstovybėms Lietuvos Respublikoje laikyti, gabenti alkoholio produktus, neturint Vyriausybės nustatyta tvarka išduotos alkoholio produktų gamybos, importo, didmeninės ar mažmeninės prekybos licencijos, išskyrus šio straipsnio 3 dalyje nustatytus atvejus) netaikomi „etilo alkoholiui, kurį laiko ir gabena įmonės, turinčios teisę importuoti etilo alkoholi“ (2 punktas), ir „alkoholio produktams, kuriuos, turėdami juridinę galią turinčius privalomus tų produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentus, laiko ar gabena transportavimo paslaugas teikiantys asmenys, kitų Europos ekonominei erdvei priklausančių valstybių ir Turkijos ūkio subjektai“ (5 punktas) (minėta, kad ankstesnės šių punktų redakcijos buvo atitinkamai „dehidratuotam ir denatūruotam etilo alkoholiui, kuris naudojamas kurui arba techninius reglamentus ar standartus atitinkantiems kuro mišiniams su etilo alkoholiu gaminti, taip pat etilo alkoholiui, kurį laiko ir gabena įmonės, turinčios teisę importuoti etilo alkoholi, ir įmonės, įstaigos ir organizacijos, turinčios <...> Vyriausybės nustatyta tvarka išduotus leidimus ir naudojančios etilo alkoholi gamybos, techninėms, medicinos, veterinarijos reikmėms arba mokslo ir tyrimo darbuose“ ir „alkoholio produktams, kuriuos, turėdami juridinę galią turinčius privalomus tų produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentus, laiko ar gabena transportavimo paslaugas teikiantys asmenys ir kitų Europos ekonominei erdvei priklausančių valstybių ūkio subjektai“);

– 6 straipsnio 7 dalimi Įstatymo 17 straipsnio 3 dalis (2004 m. lapkričio 4 d. redakcija) buvo papildyta 7 punktu ir buvo nustatyta, kad šio straipsnio 2 dalies 9 punkto reikalavimai (t. y. draudimas juridiniams asmenims ir užsienio juridinių asmenų filialams bei atstovybėms Lietuvos Respublikoje laikyti, gabenti alkoholio produktus, neturint Vyriausybės nustatyta tvarka išduotos alkoholio produktų gamybos, importo, didmeninės ar mažmeninės prekybos licencijos, išskyrus šio straipsnio 3 dalyje nustatytus atvejus) netaikomi (be kita ko) ir „etilo alkoholiui, naudojamam gamybos (įskaitant biodegalų arba standartus ar teisės aktų nustatytus reikalavimus atitinkančių degalų mišinių gamybą, kuriai naudojamas nedematūruotas dehidratuotas ir dehidratuotas dematūruotas etilo alkoholis), taip pat techninėms, medicinos, veterinarijos reikmėms arba mokslo ir tyrimo darbuose, kurį įsigyja, laiko, gabena ir naudoja įmonės, įstaigos ir organizacijos, turinčios <...> Vyriausybės nustatyta tvarka išduotus leidimus, išskyrus <...> Vyriausybės nustatytus atvejus, kai leidimai nėra privalomi“;

– 11 straipsniu buvo *inter alia* pakeista Įstatymo 34 straipsnio 2 dalis (2006 m. balandžio 25 d. redakcija) ir buvo nustatyta: „Už alkoholio produktų, neatitinkančių Lietuvos Respublikoje galiojančių saugos ar kokybės reikalavimų, gaminimą ir pardavimą, vyno produktų ir žemės ūkio kilmės etilo alkoholio importą ir eksportą, alkoholio produktų gaminimą, laikymą, gabenimą ir pardavimą neturint šiai veiklai atitinkamos licencijos, alkoholio produktų (išskyrus vyno produktus ir žemės ūkio kilmės etilo alkoholi) importą, jei neinformuojama <...> Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka <...> Vyriausybės įgaliota institucija, šio Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2–11 punktuose, 2 dalies 2–9 punktuose, 5–11 ir 13 dalyse nustatytų reikalavimų nesilaikymą, taip pat už savivaldybių tarybų nustatytų prekybos alkoholiniais gėrimais švenčių ir masinių renginių dienomis ribojimų ar draudimų pažeidimą juridiniai asmenys ir užsienio juridinių asmenų filialai bei atstovybės baudžiami nuo vieno tūkstančio litų iki penkiasdešimties tūkstančių litų bauda“; taigi buvo išplėstas teisės pažeidimų, už kuriuos juridiniai asmenys ir užsienio juridinių asmenų filialai bei atstovybės turi būti baudžiami bauda, sąrašas, be to, maksimalus baudos dydis (viršutinė riba) buvo sumažintas nuo aštuoniasdešimties tūkstančių iki penkiasdešimties tūkstančių litų.

Pažymėtina, kad, kaip minėta, Alkoholio kontrolės įstatymo 2, 7, 11, 12, 16, 17, 18, 26, 29, 33, 35 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, kuriuo buvo padaryti minėti pakeitimai ir papildymai, įsigaliojo 2007 m. rugpjūčio 1 d., t. y. jau po to, kai Konstituciniame Teisme buvo gauti pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymai Nr. 1B-35/2005, 1B-23/2006, 1B-30/2006, kuriuose ginčijama Įstatymo 34 straipsnio 17 dalies (2004 m. kovo 9 d. ir (arba) 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) atitiktis Konstitucijai ir pagal kuriuos nagrinėjama ši konstitucinės justicijos byla. Įstatymo (*inter alia* jo 34 straipsnio 17 dalies, kurios, išdėstytos 2004 m. kovo 9 d. ir 2006 m. balandžio 25 d. redakcijomis, atitiktis Konstitucijai yra ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje) nuostatų, išdėstytų 2007 m. birželio 21 d. redakcija, taikymo klausimas Lietuvos

vyriausiajam administraciniam teismui sprendžiant atitinkamas administracines bylas neiškyla.

13. Pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo abejonės dėl Įstatymo 34 straipsnio 17 dalies (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) atitikties Konstitucijai yra grindžiamos tuo, kad, jo manymu, už atitinkamus teisės pažeidimus nustačius ne tik piniginę baudą, bet ir licencijos galiojimo panaikinimą ir naujos licencijos neišdavimą bei visa tai Įstatyme pavadinus „ekonominėmis sankcijomis“, yra pažeidžiamas konstitucinis principas *non bis in idem*, taip pat yra suvaržomos teismo galios, atsižvelgus į teisės pažeidimo pobūdį, jo mastą, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes (dėl kurių atitinkama sankcija teisės pažeidėjui būtų akivaizdžiai per didelė, nes neproporcinga padarytam teisės pažeidimui, ir dėl to neteisinga) ir vadovaujantis teisingumo, protingumo kriterijais, skirti mažesnio poveikio priemonę, nei šiose nuostatose įtvirtinta, arba jos neskirti, taigi yra suvaržomos teismo galios vykdyti teisingumą.

14. Demokratinėje teisinėje valstybėje įstatymų leidėjas turi teisę ir kartu pareigą įstatymais uždrausti veikas, kuriomis daroma esminė žala asmenų, visuomenės ar valstybės interesams arba keliami grėsmė, kad tokia žala atsiras (Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d., 2003 m. birželio 10 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai). Įstatymuose nustatydamas, kokios veikos yra priešingos teisei, taip pat nustatydamas teisinę atsakomybę už teisei priešingas veikas, įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją. Atsižvelgdamas į įvairius svarbius veiksnius, jis gali ir keisti atitinkamą teisinį reguliavimą.

Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, Konstitucijoje yra įtvirtinta tokia demokratinės teisinės valstybės samprata, kai valstybė ne tik siekia saugoti ir ginti asmenį ir visuomenę nuo nusikaltimų ir kitų pavojingų teisės pažeidimų, bet ir sugeba tai daryti veiksmingai (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai).

15. „Ekonominės sankcijos“, su kuriomis susijęs teisinis reguliavimas yra ginčijamas šioje konstitucinės justicijos byloje, būtent piniginei bauda bei licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas, yra nustatytos už Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimus. Pagal šį įstatymą didmeninė bei mažmeninė prekyba alkoholio produktais yra licencijuojama veikla, t. y. tokia veikla, kuria verstis ūkio subjektas gali tik turėdamas atitinkamą leidimą – licenciją; licencija yra išduodama, jeigu ūkio subjektas atitinka tam tikrus būtinus reikalavimus. Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimas sietinas su tuo, kad šie produktai yra priskiriami specialioms gaminiams, kurių apskaitai, gamybai, įvežimui, importui, eksportui, prekybai ir vartojimui pagal Alkoholio kontrolės įstatymą ir kitus įstatymus bei teisės aktus yra taikomas ypatingas valstybinio reglamentavimo režimas (Įstatymo 4 straipsnis (2004 m. kovo 9 d. redakcija)).

Minėtas ypatingas valstybinio reglamentavimo režimas, *inter alia* tai, kad didmeninė bei

mažmeninė prekyba alkoholio produktais yra licencijuojama veikla, taip pat tai, kad už šio ypatingo valstybinio reglamentavimo režimo pažeidimus gali ir turi būti nustatytos sankcijos, yra pagrįstas, konstituciškai pateisinamas dalykas dėl *inter alia* visiems žinomų neigiamų padarinių, kuriuos žmonių sveikatai, viešajai tvarkai ir visuomenės narių saugumui, kitoms teisės saugomoms ir ginamoms vertybėms gali sukelti alkoholio vartojimas. Šie neigiami padariniai (*inter alia* tai, kad dėl nekontroliuojamo ar nepakankamai kontroliuojamo alkoholio produktų pardavimo gyventojams vis daugėja socialinės patologijos reiškinių) buvo ne kartą konstatuoti ir Konstitucinio Teismo aktuose, *inter alia* jo 1997 m. vasario 13 d., 1998 m. liepos 9 d., 2004 m. sausio 26 d. nutarimuose. Paminėtina ir tai, kad pačiame Alkoholio kontrolės įstatyme paskelbtas šio įstatymo tikslas – „mažinti bendrąjį alkoholio suvartojimą, jo prieinamumą, ypač nepilnamečiams, piktnaudžiavimą alkoholiu, jo daromą žalą sveikatai ir ūkiui, nustatyti teisės gaminti, parduoti, įvežti, importuoti ir eksportuoti šiame Įstatyme reglamentuojamus alkoholio produktus suteikimo ūkio subjektams teisinius pagrindus“ (Įstatymo 1 straipsnio 1 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija)).

16. Konstatuotina, kad įstatymų leidėjas turi nustatyti ne tik būtinus reikalavimus, kuriuos turi atitikti ūkio subjektai, siekiantys gauti licencijas užsiimti didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais (kaip ir bet kuria kita licencijuojama veikla), bet ir reikalavimus, kurių turi laikytis tokias licencijas gavę asmenys, taip pat išduotų licencijų galiojimo panaikinimo pagrindus ir tvarką. Būtent tai ir yra padaryta teisės aktuose, kurių nuostatos yra ginčijamos šioje konstitucinės justicijos byloje, *inter alia* Alkoholio kontrolės įstatyme. Taigi darytina prezumpcija, kad visi ūkio subjektai, pagal turimas licencijas užsiimantys šia licencijuojama veikla (kaip ir bet kuria kita licencijuojama veikla), žino ir supranta sąlygas, kurių privalo laikytis, taip pat žino, kad, pažeidus tam tikras iš šių sąlygų, jiems išduotų licencijų galiojimas bus panaikintas (valstybės ar savivaldybės institucijos, pagal įstatymą turinčios įgaliojimus išduoti licencijas verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais bei panaikinti jų galiojimą, sprendimu).

Taigi licencijų sąlygų laikymasis ir jo priežiūra yra būtina prielaida sąžiningai konkurencijai atitinkamoje rinkoje, nagrinėjamu atveju – prekybos alkoholio produktais rinkoje. Saugoti sąžiningos konkurencijos laisvę – valstybės konstitucinė priedermė (Konstitucijos 46 straipsnio 4 dalis).

17. Paminėtina, kad tokia sankcija kaip licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas yra nustatyta ne tik Alkoholio kontrolės įstatyme, bet ir kai kuriuose kituose įstatymuose. Be to, įstatymuose yra įtvirtinta ir bent iš dalies panaši sankcija – specialios teisės atėmimas; antai ji yra nustatyta ATPK ir taikoma fiziniams asmenims.

18. Įstatymo 34 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatytų „ekonominių sankcijų“ – piniginės baudos bei licencijos galiojimo panaikinimo ir naujos licencijos neišdavimo turinys ir paskirtis skiriasi.

Piniginė bauda yra represinio pobūdžio sankcija, kuria yra nubaudžiamas teisės pažeidėjas – ūkio subjektas ir kuria yra daromas tiesioginis neigiamas poveikis to ūkio subjekto turtinei, ekonominei padėčiai, taigi ir nuosavybės teisei bei ūkinės veiklos laisvei, nes yra nusavinamos jo piniginės lėšos; kita vertus, toks teisės pažeidėjas, sumokėjęs piniginę baudą, gali toliau verstis atitinkama veikla nepatirdamas jokių papildomų apribojimų, taip pat įgyvendinti kitas savo teises.

Užtat Alkoholio kontrolės įstatyme ir kai kuriuose kituose įstatymuose nustatytas licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas (kaip ir specialios teisės atėmimas) yra tokia sankcija, kuria neigiamas poveikis teisės pažeidėjo – ūkio subjekto turtinei, ekonominei padėčiai yra daromas ne tiesiogiai, t. y. ne nusavinant (kaip piniginę baudą) jo pinigines lėšas, bet neleidžiant jam verstis atitinkama veikla (tam tikrą laiką). Tokios sankcijos vadinamos uždraudimo sankcijomis. Licencijos galiojimo panaikinimo ir naujos licencijos neišdavimo, kaip uždraudimo sankcijos, paskirtis yra ne tik – ir ne tiek – nubausti teisės pažeidėją, bet visų pirma vykdyti prevenciją: teisės subjektas, naudojėsis licencija ir pažeidęs sąlygas, su kuriomis yra siejamas naudojimasis ta licencija, yra pašalinamas (tam tikram laikui) iš atitinkamos rinkos, idant daugiau nedarytų žalos teisės saugomoms ir ginamoms vertybėms; o pašalinamas iš rinkos jis yra dėl to, kad tuo metu, kai dar buvo tos rinkos dalyvis, pažeidė esmines ir jam, be abejo, žinomas bei suprantamas buvimo toje rinkoje sąlygas – nesilaikė imperatyvių teisės reikalavimų; laikoma, kad jeigu tokiam ūkio subjektui ir toliau būtų leidžiama būti atitinkamos rinkos dalyviu, kiltų grėsmė, kad konkurencija toje rinkoje bus nesąžininga, taip pat kiltų grėsmė vartotojų ir kitų asmenų teisėms, būtų pakenkta įvairioms Konstitucijoje įtvirtintoms, jos saugomoms ir ginamoms vertybėms, viešajam interesui. Būtent dėl to, kad siekiama apsaugoti, apginti šias konstitucines vertybes bei viešąjį interesą, yra apriojamos minėto teisės pažeidėjo – ūkio subjekto nuosavybės teisė ir ūkinės veiklos laisvė, kurios, kaip savo aktuose ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, nėra absoliučios. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad alkoholio produktų gamybos, įvežimo, importo, eksporto, prekybos, vartojimo reikalavimų pažeidimai, ypač jeigu į juos deramai nereaguojama, gali sudaryti prielaidas pakenkti žmonių sveikatai, viešajai tvarkai, visuomenės narių saugumui, valstybės ekonominiams interesams (ūkio sistemai, finansinei tvarkai ir kt.). Todėl yra suprantama ir pagrįsta tai, kad valstybė imasi priemonių, taip pat ir įstatymuose numatydama atitinkamas uždraudimo sankcijas, kad atitinkama rinka, ypač tokia, kuriai taikomas ypatingas valstybinio reglamentavimo režimas, būtų apsaugota nuo tokių dalyvių, kurie, būdami toje rinkoje, veikė ne pagal jos taisykles, bet priešingai joms.

Šiame kontekste pabrėžtina, kad pagal Konstituciją valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei (Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalis). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad asmens ūkinės veiklos laisvė gali būti ribojama, kai yra būtina ginti vartotojų interesus, saugoti sąžiningą konkurenciją, kitas Konstitucijoje įtvirtintas vertybes (Konstitucinio

Teismo 1999 m. spalio 6 d., 2005 m. gegužės 13 d. nutarimai). Konstitucinio Teismo aktuose ne kartą konstatuota, kad tai turi būti daroma įstatymu, o ne poįstatyminiu teisės aktu.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste ypač pabrėžtina, kad, kaip yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, asmens ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva suponuoja, be kitų dalykų, sąžiningos konkurencijos laisvę (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d. nutarimas). Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad licencijų sąlygų laikymasis ir jo priežiūra yra būtina prielaida sąžiningai konkurencijai atitinkamoje rinkoje. Taigi ūkio subjekto, pažeidusio licencijoje įtvirtintas sąžiningos konkurencijos taisyklės, ūkinės veiklos laisvė ne tik gali, bet paprastai ir turi būti ribojama.

19. Aptariant Įstatymo 34 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatytų sankcijų – piniginės baudos bei licencijos galiojimo panaikinimo ir naujos licencijos neišdavimo skirtumus pažymėtina ir tai, kad Įstatymo 34 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) buvo nustatytos piniginės baudos viršutinė ir žemutinė ribos – „nuo vieno tūkstančio litų iki aštuoniasdešimties tūkstančių litų“, nors licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas – tai nedalijama sankcija tuo atžvilgiu, kad joks „dalinis“, t. y. neabsoliutus, nevisiškas, licencijos galiojimo panaikinimas yra apskritai neįmanomas: licencijos galiojimas gali būti arba panaikintas (jeigu yra Įstatyme nustatytas pagrindas), arba jis negali būti panaikintas (jeigu tokio pagrindo nėra); šiame kontekste pažymėtina, kad Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2006 m. balandžio 25 d. redakcija) nustatytas licencijos verstis didmenine prekyba alkoholiniais gėrimais galiojimo tik toje prekybos vietoje, kurioje nustatytas atitinkamas teisės pažeidimas, panaikinimas taip pat nelaikytinas tokiau „daliniu“ licencijos galiojimo panaikinimu, nes toje prekybos vietoje, kurioje nustatytas atitinkamas teisės pažeidimas, jis yra absoliutus.

20. Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatyta uždraudimo sankcija – licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas yra nedalijama, arba vientisa, ir kitu požiūriu. Šią sankciją sudaro du elementai: 1) licencijos galiojimo panaikinimas; 2) naujos licencijos neišdavimas (tam tikrą laiką). Vis dėlto nėra jokio teisinio pagrindo teigti, jog šią uždraudimo sankciją – vien dėl to, kad ją sudaro du minėti elementai, – galima traktuoti kaip dvi atskiras sankcijas, tam pačiam teisės pažeidėjui – ūkio subjektui taikomas už tą patį teisės pažeidimą, nes minėti du elementai yra neatskiriamai susiję: viena vertus, licencijos verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais galiojimo panaikinimas būtent dėl to, kad licenciją turintis ūkio subjektas padarė vieną ar kelis iš Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytų teisės pažeidimų, visuomet privalomai suponuoja tai, kad tam ūkio subjektui tam tikrą (apibrėžtą) laiką nauja licencija nebus išduodama (jeigu jis dėl jos kreiptųsi); kita vertus, nauja licencija gali būti

neišduodama būtent tuo teisiniu pagrindu, t. y. būtent dėl to, kad licenciją turėjęs ūkio subjektas padarė vieną ar kelis iš Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytų teisės pažeidimų (nes Įstatyme yra nustatyti ir kiti pagrindai, kai licencija negali būti išduodama), tik tokiam ūkio subjektui, kuriam ankstesnė licencija būtent tuo teisiniu pagrindu buvo panaikinta, ir tik tol, kol nėra pasibaigęs Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatytas terminas. Aptariamosios uždraudimo sankcijos, kaip visumos, esmę sudaro naujos licencijos neišdavimas po to, kai už atitinkamus Įstatymo pažeidimus ūkio subjektui buvo panaikinta jo turėta licencija. Pabrėžtina, kad licencijos galiojimo panaikinimas nėra savitikslis dalykas, jis yra naujos licencijos neišdavimo sąlyga ir prielaida; naujos licencijos neišdavimas (kol nėra pasibaigęs nustatytas terminas) pratęsia ir papildo, iš esmės įprasmina licencijos galiojimo panaikinimo veiksmą, nes licencijos galiojimo panaikinimas savaime vargu ar turėtų kokią nors aiškiai įmanomą nusakyti prasmę, jeigu teisės pažeidėjas – ūkio subjektas, kuriam už imperatyvių teisės reikalavimų nesilaikymą buvo panaikinta licencija, tokią pat licenciją galėtų iškart gauti iš naujo. Aptariamosios uždraudimo sankcijos, kaip visumos, tikslas – pašalinti (nustatytam laikui) iš prekybos alkoholio produktais rinkos jos buvusį dalyvį, pažeidusį esmines ir jam žinomas bei suprantamas buvimo toje rinkoje sąlygas. Prevencinę funkciją atlieka ne tik antrasis iš dviejų minėtų šios uždraudimo sankcijos elementų (naujos licencijos neišdavimas (tam tikrą laiką)) – ją atlieka visa ši sankcija; prevencija yra visos šios sankcijos, kaip visumos, tikslas ir esmė.

Šiame kontekste pažymėtina, kad kai kuriuose įstatymuose (ir jais remiantis išleistuose poįstatyminiuose teisės aktuose) yra nustatytos vadinamosios prevencinio poveikio priemonės (jos dažnai būna šitaip pavadintos eksplicitiškai), kurios nėra visiškai prilyginamos bausmėms ar administracinėms nuobaudoms; prevencinio poveikio priemonių esmė yra tam tikrų apribojimų taikymas asmeniui, idant šis asmuo nedarytų priešingų teisei veikų, kurias yra linkęs daryti ir darė, kol jam nebuvo pritaikyta atitinkama prevencinė priemonė, ir būtų apsaugotas viešasis interesas, kitų asmenų teisės. Įvairios prevencinio poveikio priemonės (beje, priskirtinos ne tik viešosios, bet ir privatinės teisės sričiai) yra įtvirtintos ir daugelio kitų valstybių įstatymuose. Nors licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas Alkoholio kontrolės įstatyme nebuvo (ir šiuo metu nėra) *expressis verbis* apibrėžtas kaip prevencinio poveikio priemonė, ši sankcija, kaip ir kitos uždraudimo sankcijos, turi tokios priemonės požymių ir, atsižvelgiant į jo turinį bei paskirtį, gali būti traktuojamas kaip prevencinio poveikio priemonė. Vis dėlto, nepaisant prevencinio poveikio priemonių specifikos, nėra pagrindo Alkoholio kontrolės įstatyme nustatyto licencijos galiojimo panaikinimo ir naujos licencijos neišdavimo (kaip ir kitų prevencinio poveikio priemonių, kurios, be abejojimo, gali daugiau ar mažiau skirtis nuo „įprastinių“ bausmių ar administracinių nuobaudų) apskritai nelaikyti sankcija, nes prevencinio poveikio priemonės, kaip ir „įprastinės“

bausmės ar administracinės nuobaudos, daro neigiamą poveikį atitinkamų asmens teisių įgyvendinimui, jos visuomet turi būti skiriamos kompetentingos institucijos sprendimu reaguojant į tokį asmens elgesį, kurio teisė netoleruoja, – jos visuomet yra viešosios valdžios atsakas į to asmens padarytas viešąjį interesą pažeidžiančias bei teisės draudžiamas veikas, jos taikomos pagal atitinkamos teisės normos sankciją, be to, prevencinio poveikio priemonėms yra taikomi tie patys teisingumo, proporcingumo, tikslingumo, teisėtumo (taip pat ir procedūrinio) reikalavimai, kaip ir „įprastinėms“ bausmėms ar administracinėms nuobaudoms. Paminėtina, kad įvairiuose įstatymuose nustatytų prevencinio poveikio priemonių (taikomų ne tik fiziniams, bet ir juridiniams asmenims) atitiktis Konstitucijai yra buvusi tyrimo dalykas ankstesnėse Konstitucinio Teismo nagrinėtose konstitucinės justicijos bylose (Konstitucinio Teismo 1996 m. balandžio 18 d., 1997 m. spalio 1 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimai). Kita vertus, Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra pažymima ir „įprastinių“ bausmių bei administracinių nuobaudų prevencinė reikšmė (Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai).

21. Įstatyme, *inter alia* jo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos), buvo įtvirtintas toks visuminis teisinis reguliavimas, pagal kurį aptariamoji uždraudimo sankcija – licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas buvo ne tik tokia sankcija, kuri pati yra vientisa, nedalijama, bet ir tokia, kuri yra neatsiejama nuo kitos sankcijos – piniginės baudos, už atitinkamą (ta patį) teisės pažeidimą taikomos tam pačiam teisės pažeidėjui – ūkio subjektui. Pirma turėjo būti nustatomas atitinkamo teisės pažeidimo faktas bei tai, kad tą teisės pažeidimą padarė teisinė atsakomybėn traukiamas ūkio subjektas, ir už tą teisės pažeidimą teisės pažeidėjui – ūkio subjektui turėjo būti paskiriama pinigine bauda (institucijos, turinčios atitinkamus įgaliojimus, buvo nurodytos Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija)), o po to institucija, turinti įgaliojimus išduoti tokias licencijas, panaikina jo turimos licencijos galiojimą (o jeigu būtų kreiptasi dėl naujos licencijos, ji nustatytą laiką būtų neišduodama). Be to, minėta institucija neturėjo įgaliojimų spręsti, panaikinti licenciją ar jos nepanaikinti, – jeigu buvo padarytas Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytas teisės pažeidimas, ji privalėjo licenciją panaikinti. Vadinasi, aptariamoji uždraudimo sankcija nelaikytina savarankiška, nes ji tik papildė atitinkamą pinigine baudą, skiriamą pagal kitas Įstatymo nuostatas, ir negalėjo būti taikoma, jeigu už atitinkamą teisės pažeidimą ūkio subjektui nebuvo paskirta pinigine bauda. Šiame kontekste pabrėžtina, kad Įstatyme buvo (ir šiuo metu yra) nustatytas toks visuminis teisinis reguliavimas, pagal kurį teisės pažeidėjas – ūkio subjektas, padaręs vieną ar kelis iš Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytų teisės pažeidimų, būtinai turėjo būti nubaustas pinigine bauda, nuo šios sankcijos jis negalėjo būti atleistas nei pagal šį, nei pagal kitus įstatymus.

Taigi aptariamoji uždraudimo sankcija – licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos

licencijos neišdavimas turėjo būti taikoma tik tuo atveju, jeigu buvo nustatoma, kad ūkio subjektas padarė atitinkamą teisės pažeidimą – nesilaikė imperatyvių teisės reikalavimų, ir tas teisės pažeidėjas – ūkio subjektas buvo už tai nubaustas pinigine bauda (nuo kurios jis negalėjo būti atleistas). O jeigu atitinkamo teisės pažeidimo padarymo faktas nebuvo nustatytas, licencija negalėjo būti panaikinta remiantis Įstatymo 34 straipsnio 17 dalimi (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos).

Taip pat konstatuotina, jog tai, kad Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nurodyta institucija, nusprendusi, kad yra padarytas vienas ar keli iš Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytų teisės pažeidimų ir kad teisės pažeidėjas – ūkio subjektas (t. y. įmonė) už jį turi būti nubaustas pinigine bauda, suponuoja tai, kad to ūkio subjekto turima licencija turėjo būti panaikinama, ir tai, kad nauja licencija negalėjo būti išduodama Įstatyme apibrėžtą laiką.

22. Pagal Įstatymo 41 straipsnį „Nutarimų dėl ekonominių sankcijų taikymo apskundimas“ (2004 m. kovo 9 d. redakcija) „ūkio subjektai, nesutinkantys su šio Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje nurodytų institucijų nutarimais dėl ekonominių sankcijų taikymo, turi teisę per vieną mėnesį nuo nutarimo įteikimo jiems dienos apskųsti nutarimą teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka“ (1 dalis), o „kreipimasis į teismą sustabdo šio Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje nurodytų institucijų nutarimų dėl ekonominių sankcijų taikymo vykdymą“ (2 dalis).

Savaime suprantama, kad teismas turėjo įgaliojimus tokį nutarimą panaikinti, jeigu jis būtų priimtas be Įstatyme nustatyto pagrindo. Kita vertus, jeigu toks nutarimas buvo grindžiamas Įstatymu, teismas pagal jį neturėjo įgaliojimų atleisti teisės pažeidėją nuo piniginės baudos – jis galėjo nebent nuspręsti, kad ta bauda turi būti sumažinta, jeigu toks nutarimas buvo grindžiamas Įstatymu; šitaip buvo atveriamas kelias licencijos galiojimo panaikinimui, lydinčiam minėtos piniginės baudos paskyrimą.

Įstatymo 41 straipsnio (2004 m. kovo 9 d. redakcija), kuriame daroma nuoroda į šio įstatymo 34 straipsnio 1 dalį, kontekste paminėtina, kad Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nėra nurodytos institucijos, turinčios įgaliojimus panaikinti licencijų galiojimą, – jame nurodytos institucijos, turinčios įgaliojimus skirti pinigines baudas už Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimus.

23. Būtent šis Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatyto teisinio reguliavimo aspektas, t. y. tai, kad uždraudimo sankcija – licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas turėjo būti taikoma visais atvejais, kai už atitinkamą teisės pažeidimą ūkio subjektui buvo skiriama pinigine bauda, kelia abejonių pareiškėjui – Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui, iš kurio prašymo argumentų galima spręsti, kad,

jo manymu, prieštaravimo konstituciniam principui *non bis in idem* būtų išvengta, jeigu teismas, kuriam galėjo būti apskūstas nutarimas skirti piniginę baudą už atitinkamus teisės pažeidimus, būtų galėjęs nuspręsti, kad, nubaudus teisės pažeidėją – ūkio subjektą pinigine bauda, jo turimos licencijos galiojimas galėjo būti ir nepanaikinamas arba nauja licencija galėjo būti neišduodama trumpesnę laiką, nei nurodyta Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos).

Šiame kontekste paminėtina, kad ir Alkoholio kontrolės įstatyme, ir kituose įstatymuose, kuriuose nustatytos ir piniginės baudos, ir uždraudimo sankcijos – tam tikros licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas (tam tikrą laiką), yra įtvirtintas labai įvairus teisinis reguliavimas: vienais atvejais už tą patį teisės pažeidimą yra skiriama piniginė bauda ir panaikinamas licencijos galiojimas (ir tam tikrą laiką neišduodama nauja licencija), kitais atvejais licencijos galiojimas panaikinamas (ir nauja licencija tam tikrą laiką neišduodama), kai tam tikras teisės pažeidimas padaromas pakartotinai, o piniginė bauda mokama ir už pirmą kartą padarytą teisės pažeidimą, dar kitais atvejais už teisės pažeidimą yra nustatyta tik piniginė bauda, o licencijos galiojimo panaikinimas nėra nustatytas. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad įstatymuose nustatydamas, kokios veikos yra priešingos teisei, taip pat nustatydamas teisinę atsakomybę už teisei priešingas veikas, įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją.

24. Ypač pabrėžtina, kad Įstatyme buvo (ir šiuo metu yra) nustatytas toks visuminis teisinis reguliavimas, pagal kurį vien šio įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodyto pažeidimo fakto negalėjo (ir šiuo metu negali) pakakti tam, kad būtų panaikintas atitinkamo ūkio subjekto turimos licencijos galiojimas (ir nustatytą laiką neišduodama nauja licencija). Minėta, kad pagal Įstatymo 34 straipsnio 18 dalį (2004 m. kovo 9 d. redakcija, nepakeista iki šiol) įmonėms licencijų galiojimas panaikinamas ir pakartotinai licencijos neišduodamos, „jeigu joms arba jų administracijos vadovams ar kitiems darbuotojams (jeigu jie veikė įmonės vardu ar dėl jos interesų) yra įsiteisėjęs apkaltinamasis teismo nuosprendis, įsiteisėjęs teismo nutarimas, sprendimas, įsiteisėjęs muitinės, mokesčių inspekcijos, policijos ar Tarnybos nutarimas dėl baudmės ar nuobaudos skyrimo už alkoholio produktų kontrabandą, alkoholinių gėrimų be banderolių neteisėtą laikymą, gabenimą ar pardavimą, taip pat falsifikuotų alkoholio produktų pardavimą, gabenimą ar laikymą“. Nors Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) ir šio straipsnio 18 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) yra skirtos skirtingoms teisinėms situacijoms, Įstatymo 34 straipsnio 17 dalies (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) negalima aiškinti taip, esą ji leido (ir šiuo metu leidžia) įmonę, t. y. ūkio subjektą, bausti (apriboti jos nuosavybės teisę ir ūkinės veiklos laisvę) ir už tokius teisės pažeidimus, kurių subjektas ta įmonė nėra, nes juos padarė kiti asmenys, veikę ne šios įmonės vardu ir ne dėl jos interesų. Toks aiškinimas reikštų, kad įmonė yra baudžiama net už tokius ne jos

padarytus teisės pažeidimus, kuriems užkirsti kelią šios įmonės administracijos vadovai ar darbuotojai ėmėsi visų galimų priemonių ir kurie buvo padaryti prieš šios įmonės administracijos vadovų ar darbuotojų valią. Toks teisinis reguliavimas, jeigu būtų šitaip aiškinamas, iš esmės nukryptų nuo iš Konstitucijos kylančio teisingumo imperatyvo, konstitucinio teisinės valstybės principo reikalavimų, sudarytų prielaidas pažeisti įvairias asmens teises.

Be to, toks aiškinimas visiškai ignoruotų Įstatymo 39 straipsnio 2 dalies nuostatas, kad „Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje nurodytos institucijos, išnagrinėjusios bylą, turi teisę priimti nutarimą: <...> 1) taikyti šio Įstatymo nustatytas ekonomines sankcijas“ (1 dalis) ir kad „Išnagrinėjus bylą, priimamas nutarimas“, kuriame „turi būti nurodyta: <...> pažeidėjo kaltės įrodymai, kuriais grindžiamas nutarimas“.

Taigi Įstatyme buvo (ir šiuo metu yra) nustatytas toks visuminis teisinis reguliavimas, pagal kurį licencijos galiojimas turėjo būti panaikinamas ir nauja licencija turėjo būti neišduodama (nustatytą laiką) tik tada, kai kurį nors iš šio įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytų teisės pažeidimų įmonės vardu ar dėl jos interesų padarė tos įmonės administracijos vadovai ar kiti darbuotojai. Vadinasi, sprendžiant dėl teisinės atsakomybės už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus būtina nustatyti ne tik teisės pažeidimo faktą, bet ir tai, kad tą teisės pažeidimą padarė teisinė atsakomybėn traukiamas ūkio subjektas (t. y. to teisės pažeidimo subjektą ir subjektinę pusę, kaip jo sudėties elementus); kitaip tariant, nepakanka vien to, kad atitinkamas pažeidimas būtų padarytas įmonėje ir kad jį padarytų tos įmonės administracijos vadovas ar kitas darbuotojas, – jis turi būti padarytas įmonės vardu arba dėl jos interesų.

Šiame kontekste pažymėtina, kad Įstatymo 33 straipsnio 1 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nustatyta, jog fiziniams asmenims už šio įstatymo pažeidimus taikoma įstatymų nustatyta administracinė atsakomybė. Tokia atsakomybė yra nustatyta ATPK (kuriame nustatytas teisinis reguliavimas nėra tyrimo dalykas šioje konstitucinės justicijos byloje).

Teisės pažeidimo sudėties elementų nustatymas yra susijęs su įrodinėjimo procesu, tai yra administracinės praktikos ir teismų (kurie *inter alia* kontroliuoja viešojo administravimo institucijų sprendimus) praktikos dalykas. Šių klausimų išsamesnis aiškinimas peržengtų šios konstitucinės justicijos bylos ribas.

25. Konstatuotina, kad licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas, kaip įstatyme nustatyta uždraudimo sankcija, atliekanti visų pirma prevencinę funkciją, savaime negali kelti abejonų kaip esą dėl kokių nors priežasčių negalima, nukrypstanti nuo iš Konstitucijos kylančių teisingumo, proporcingumo, kitų teisinės valstybės reikalavimų ir pan. Juk jeigu buvęs prekybos alkoholio produktais rinkos dalyvis, pažeidęs esmines ir jam žinomas bei suprantamas buvimo toje rinkoje sąlygas, kompetentingų valstybės institucijų sprendimu nebūtų pašalinamas

(nustatytam laikui) iš tos rinkos (jo ūkinės veiklos laisvė šioje srityje nebūtų apribojama), būtų galima pagrįstai teigti, kad nei sąžininga konkurencija, nei vartotojų teisės nėra saugomos ir ginamos, be to, kiltų grėsmė įvairioms kitų asmenų teisėms, *inter alia* žmonių sveikatai ar net gyvybei (dėl šioje ir ankstesnėse konstitucinės justicijos bylose priimtuose Konstitucinio Teismo nutarimuose minėtų neigiamų padarinių, kuriuos gali sukelti alkoholio vartojimas), būtų pakenkta įvairioms Konstitucijoje įtvirtintoms, jos saugomoms ir ginamoms vertybėms, viešajam interesui.

Todėl netaikyti tokios uždraudimo sankcijos (ir kartu prevencinio poveikio priemonės), kaip licencijos verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas, jeigu ji nustatyta įstatyme, leistina tik tokiu atveju, kai licencijos panaikinimas yra akivaizdžiai neproporcingas (neadekvatus) padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisingas. Pabrėžtina, kad tas neproporcingumas (neadekvatumas) turi būti toks aiškus ir neginčytinas, kad jeigu yra vadovaujamosi protingumo ir teisingumo principais, dėl jo negalėtų kilti abejonių.

Kita vertus, kaip minėta, Alkoholio kontrolės įstatyme, kurio nuostatos yra ginčijamos šioje konstitucinės justicijos byloje, tokia galimybė netaikyti minėtos uždraudimo sankcijos už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus apskritai nėra nustatyta.

26. Pagal pareiškėjo – Vyriausiojo administracinio teismo prašymą sprendžiant, ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatytas teisinis reguliavimas neprieštaravo Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai, kurioje nustatyta, kad „niekas negali būti baudžiamas už tą patį nusikaltimą antrą kartą“ ir įtvirtintas principas *non bis in idem*, konstatuotina, kad, atsižvelgiant į teisės pažeidimų, už kuriuos yra nustatytos atitinkamos sankcijos, pobūdį, taip pat į visuomeniškai reikšmingus tikslus, kurių siekiama tokiu teisiniu reguliavimu, įstatymu gali būti nustatyta, kad už tam tikrą teisės pažeidimą yra skiriama ir pinigine bausme, ir licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas (tam tikrą laiką).

Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip savo aktuose yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, konstitucinis principas *non bis in idem* reiškia draudimą bausti antrą kartą už tą pačią teisei priešingą veiką – už tą patį nusikaltimą, taip pat už tą patį teisės pažeidimą, kuris nėra nusikaltimas (Konstitucinio Teismo 2001 m. gegužės 7 d., 2001 m. spalio 2 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai). Tačiau šis konstitucinis principas nereiškia, kad už teisės pažeidimą asmuo apskritai negali būti traukiamas skirtingų rūšių teisinėn atsakomybėn (Konstitucinio Teismo 2001 m. gegužės 7 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai). Be to, konstitucinis principas *non bis in idem* savaime nepaneigia galimybės taikyti asmeniui ne vieną, bet daugiau tos pačios rūšies (t. y. apibrėžiamų tos pačios teisės šakos normomis) sankcijų už tą patį pažeidimą, pavyzdžiui, pagrindinę ir papildomąją bausmę arba pagrindinę ir papildomąją administracinę nuobaudą (Konstitucinio Teismo 2005 m.

lapkričio 10 d. nutarimas).

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad konstitucinis principas *non bis in idem* nedraudžia taikyti asmeniui uždraudimo sankciją – prevencinio poveikio priemonę kartu su kita administracine nuobauda.

27. Taigi konstitucinis principas *non bis in idem* savaime nepaneigia galimybės už tą patį teisės pažeidimą taikyti asmeniui ne vieną sankciją. Ar atitinkamu teisiniu reguliavimu nėra pažeidžiamas minėtas konstitucinis principas, galima atsakyti tik įvertinus teisės pažeidimų, už kuriuos yra nustatytos atitinkamos sankcijos, pobūdį, taip pat visuomeniškai reikšmingus tikslus, kurių siekia įstatymų leidėjas. Tai, ar tam tikra įstatymo nustatyta administracinė nuobauda (arba bausmė) yra priskirta pagrindinėms, ar papildomosioms, ar apskritai nepriskirta nė vienai iš šių kategorijų, atitinkamo teisinio reguliavimo atitikties konstituciniam principui *non bis in idem* atžvilgiu neturi reikšmės, nes administracinių nuobaudų (kaip ir bausmių) skirstymas į pagrindines ir papildomas kyla ne iš Konstitucijos, bet iš įstatymo, t. y. iš ordinarinės teisės.

Šiame kontekste paminėtina, kad įstatymų leidėjas turi diskreciją nustatyti administracinių nuobaudų kategorijas, į kurias jos gali būti suskirstytos, tačiau gali jų ir nenustatyti. ATPK (pagal kurį administracinė atsakomybė yra traukiami fiziniai asmenys, bet ne juridiniai asmenys – ūkio subjektai) yra įtvirtinta nuostata, kad už vieną administracinę teisės pažeidimą gali būti paskirta pagrindinė arba pagrindinė ir papildomoji nuobauda, tačiau vadinamuosiuose specialiuosiuose įstatymuose, tokiuose kaip Alkoholio kontrolės įstatymas, nustatytos nuobaudos, taip pat ir „ekonominės sankcijos“, nėra suskirstytos į pagrindines ir papildomas.

Paminėtina ir tai, kad Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse įtvirtintas administracinių nuobaudų skirstymas į pagrindines ir papildomas yra būdingas toli gražu ne visoms Vakarų teisės tradicijos valstybėms. Beje, ATPK, kuriame toks skirstymas įtvirtintas, šiuo metu yra vienas iš dviejų įstatymų, priimtų dar iki Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo ir kol kas vis dar galiojančių (su daugybe pakeitimų ir papildymų) – kiekvienais metais ATPK galiojimas yra pratęsiamas atskiru įstatymu.

28. Pažymėtina ir tai, kad, kaip savo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarime yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, tokios atskiros teisinės atsakomybės rūšies ir tokio atskiro teisės instituto kaip „ekonominė atsakomybė“ apskritai nėra. Konstitucinės justicijos byloje, kurioje buvo priimtas minėtas Konstitucinio Teismo nutarimas, pagal pareiškėjų – Vilniaus apygardos administracinio teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymus buvo sprendžiama, ar Konstitucijai neprieštarauja Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatyme nustatytas teisinis reguliavimas, įtvirtinantis pinigines baudas už tam tikrus to įstatymo pažeidimus. Buvo, be kita ko, konstatuota, kad „ekonominė sankcija“ – piniginių bausmių priskirtina administracinės teisinės atsakomybės institutui, taip pat kad visomis pareiškėjų ginčijamose Tabako kontrolės įstatymo 21 straipsnio 2

dalis (2000 m. kovo 16 d. redakcija), 3 dalies (2002 m. birželio 11 d. redakcija), 4 dalies (1999 m. gegužės 11 d. redakcija), 7 dalies (2002 m. birželio 11 d. redakcija) nuostatose įtvirtintomis sankcijomis – piniginėmis baudomis, kaip ir kitose šio straipsnio (1995 m. gruodžio 20 d. redakcija su pakeitimais ir papildymais, padarytais iki 2003 m. lapkričio 20 d.) nuostatose įtvirtintomis sankcijomis, buvo sudaromos prielaidos *inter alia* daryti neigiamą poveikį ūkio subjektų, traukiamų teisine atsakomybėn, ekonominei padėčiai ir šitaip (be kitų būdų) užtikrinti, kad ūkio subjektai laikytųsi Tabako kontrolės įstatyme nustatytų reikalavimų (Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimas). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Tabako kontrolės įstatymo 21 straipsnyje (1995 m. gruodžio 20 d. redakcija su pakeitimais ir papildymais, padarytais iki 2003 m. lapkričio 20 d.) licencijos (verstis tabako gaminių gamyba arba importu, didmenine ar mažmenine prekyba) galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas nebuvo nustatytas; toks institutas „ekonominėms sankcijoms“ už Tabako kontrolės įstatymo pažeidimus skirtame straipsnyje buvo įtvirtintas tik Seimo 2003 m. lapkričio 20 d. priimtu Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo pakeitimo ir Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo įgyvendinimo įstatymo pripažinimo netekusiu galios įstatymu pakeitus Tabako kontrolės įstatymą ir jį išdėsčius nauja redakcija; beje, naują redakciją išdėstyto Tabako kontrolės įstatymo, *inter alia* jo 26 straipsnio „Ekonominės sankcijos“, nuostatų atitiktis Konstitucijai minėtoje konstitucinės justicijos byloje taip pat buvo tiriama, tačiau tik ta apimtimi, kuria tame įstatyme už atitinkamus teisės pažeidimus buvo nustatytos piniginės baudos, o ne ta apimtimi, kuria už tuos pačius teisės pažeidimus buvo nustatytas licencijos (verstis tabako gaminių gamyba arba importu, didmenine ar mažmenine prekyba) galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas (tam tikrą laiką).

29. Kita vertus (tai matyti ir iš Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, kuria savo rašytiniuose paaiškinimuose Konstituciniam Teismui remiasi suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovės), teismų praktikoje „ekonominės sankcijos“ už Alkoholio kontrolės įstatymo pažeidimus (kaip ir „ekonominės sankcijos“ už Tabako kontrolės įstatymo pažeidimus) yra traktuojamos būtent kaip administracinės sankcijos. Pažymėtina, kad abiem Įstatymo 34 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatytais sankcijomis – pinigine bauda bei licencijos galiojimo panaikinimu ir naujos licencijos neišdavimu yra sudaromos prielaidos daryti neigiamą poveikį ūkio subjektų, traukiamų teisine atsakomybėn, ekonominei padėčiai ir šitaip (be kitų būdų) užtikrinti, kad ūkio subjektai laikytųsi Įstatyme nustatytų reikalavimų. Pritaikius šias „ekonominės sankcijas“ teisės pažeidėjai – ūkio subjektai patiria, be kita ko, turtinio pobūdžio suvaržymus – tai yra viešosios valdžios atsakas į jų padarytas viešąjį interesą pažeidžiančias ir teisės draudžiamas veikas.

30. Minėta, kad konstitucinis principas *non bis in idem* savaime nepaneigia galimybės už tą patį teisės pažeidimą taikyti asmeniui ne vieną sankciją. Taip pat minėta, kad sprendžiant, ar už tą

patį teisės pažeidimą įstatymu nustačius ne vieną sankciją nėra pažeidžiamas konstitucinis principas *non bis in idem*, reikia įvertinti teisės pažeidimų, už kuriuos yra nustatytos atitinkamos sankcijos, pobūdį, taip pat visuomeniškai reikšmingus tikslus, kurių siekia įstatymų leidėjas.

Sprendžiant, ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatytas teisinis reguliavimas neprieštaravo Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai, pažymėtina, kad:

– pagal Įstatymo 34 straipsnio 17 dalį (2004 m. kovo 9 d. redakcija) licencijų verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais galiojimas turėjo būti panaikinamas ir naujos licencijos 5 metus nuo licencijų galiojimo panaikinimo dienos turėjo būti neišduodamos pažeidus draudimą parduoti, laikyti, gabenti alkoholio produktus neturint Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka alkoholio produktų atitiktį patvirtinančių dokumentų, draudimą parduoti, laikyti, gabenti alkoholio produktus, kurie neįrašyti į licencijas juos gaminti, importuoti, parduoti, ir alkoholio produktus neturint prekybos (sandėliavimo, laikymo) vietoje ir (ar) jų gabenimo metu juridinę galią turinčių privalomų tų produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentų egzemplioriaus, draudimą parduoti, laikyti, gabenti alkoholinius gėrimus, kurie pagaminti naudojant ne žemės ūkio kilmės etilo alkoholį, draudimą parduoti alkoholio produktus, kurių saugos ir (ar) kokybės rodikliai neatitinka Lietuvos Respublikoje galiojančių reikalavimų draudimą parduoti, laikyti, gabenti namų gamybos alkoholinius gėrimus, draudimą parduoti etilo alkoholį fiziniams asmenims, išskyrus nedenaūruotą žemės ūkio kilmės etilo alkoholį, parduodamą fiziniams asmenims vaistinėse Sveikatos apsaugos ministerijos nustatyta tvarka; nėra jokių teisinių argumentų, kurie leistų teigti, kad už tokius teisės pažeidimus galėjo būti nustatyta tik pinigine bauda, o tokia sankcija kaip licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas 5 metus nuo licencijos galiojimo panaikinimo dienos negalėjo būti nustatyta;

– Įstatymo 34 straipsnį, *inter alia* jo 17 dalį, išdėsčius 2006 m. balandžio 25 d. redakcija ir nustačius, kad licencijos verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, kitaip nei licencijos verstis didmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, galiojimas turėjo būti panaikinamas tik toje prekybos vietoje, kurioje nustatytas atitinkamas teisės pažeidimas, ir nauja licencija turėjo būti neišduodama ne 5, o 1 metus nuo licencijos galiojimo panaikinimo dienos, taip pat kad licencijų verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais galiojimas turi būti panaikinamas už juridinę galią turinčių privalomų alkoholio produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentų neturėjimą įmonėje, o nepanaikinamas (teisės pažeidėjui taikomos tik pinigines baudos) pažeidus draudimą parduoti, laikyti, gabenti alkoholio produktus neturint Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka alkoholio produktų atitiktį patvirtinančių dokumentų, draudimą parduoti alkoholio produktus, kurių saugos ir (ar) kokybės rodikliai neatitinka Lietuvos Respublikoje galiojančių reikalavimų, ir draudimą parduoti, laikyti, gabenti alkoholio produktus

neturint prekybos (sandėliavimo) vietoje ir (ar) jų gabenimo metu juridinę galią turinčių privalomų produktų įsigijimo arba gabenimo dokumentų egzemplioriaus, situacija iš esmės nepasikeitė; vertinant Įstatymo 34 straipsnio 17 dalį (2006 m. balandžio 25 d. redakcija) atitikties konstitucinio principo *non bis in idem* atžvilgiu taip pat konstatuotina, kad nėra jokių teisinių argumentų, kurie leistų teigti, kad už šioje dalyje nurodytus teisės pažeidimus galėjo būti nustatyta tik pinigine bauda, o licencijos galiojimo panaikinimas apskritai ar tik tam tikroje vietoje ir naujos licencijos neišdavimas 1 arba 5 metus (atsižvelgiant į tai, ar tai licencija verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, ar licencija verstis didmenine prekyba alkoholiniais gėrimais) nuo licencijos galiojimo panaikinimo dienos negalėjo būti nustatytas.

31. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) neprieštaravo Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai.

32. Minėta, kad, pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nuomone, Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) prieštarauja Konstitucijos 109 straipsniui, konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams *inter alia* dėl to, kad už atitinkamus teisės pažeidimus nustačius ne tik pinigine baudą, bet ir licencijos galiojimo panaikinimą ir naujos licencijos neišdavimą yra suvaržomos teismo galios, atsižvelgus į teisės pažeidimo pobūdį, jo mastą, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes (dėl kurių atitinkama sankcija teisės pažeidėjui būtų akivaizdžiai per didelė, nes neproporcinga padarytam teisės pažeidimui, ir dėl to neteisinga) ir vadovaujantis teisingumo, protingumo kriterijais, skirti mažesnio poveikio priemonę, nei šiose nuostatose įtvirtinta, arba jos neskirti, taigi yra suvaržomos teismo galios vykdyti teisingumą.

33. Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 109 straipsnį (kuriame nustatyta, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai (1 dalis), kad teisėjas ir teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi (2 dalis), kad teisėjai, nagrinėdami bylas, klauso tik įstatymo (3 dalis), kad teismas priima sprendimus Lietuvos Respublikos vardu (4 dalis)), yra ne kartą konstatavęs (*inter alia* 1999 m. gruodžio 21 d., 2006 m. gegužės 9 d., 2006 m. birželio 6 d., 2006 m. lapkričio 27 d., 2007 m. spalio 24 d. nutarimuose), kad teismai, vykdydami teisingumą, privalo užtikrinti Konstitucijoje, įstatymuose ir kituose teisės aktuose išreikštos teisės įgyvendinimą, garantuoti teisės viršenybę, apsaugoti žmogaus teises ir laisves. Iš Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies teismams kyla pareiga teisingai ir objektyviai išnagrinėti bylas, priimti motyvuotus ir pagrįstus sprendimus (Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d., 2007 m. spalio 24 d. nutarimai). Konstitucijoje įtvirtintas teisingumo principas, taip pat nuostata, kad teisingumą vykdo teismai, reiškia, kad konstitucinė vertybė yra ne pats sprendimo priėmimas teisme, bet būtent teismo teisingo sprendimo priėmimas; konstitucinė teisingumo samprata suponuoja ne tik formalų,

nominalų teismo vykdomą teisingumą, ne tik išorinę teismo vykdomo teisingumo regimybę, bet ir – svarbiausia – tokius teismo sprendimus (kitus baigiamuosius teismo aktus), kurie savo turiniu nėra neteisingi; vien formaliai teismo vykdomas teisingumas nėra tas teisingumas, kurį įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija (Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d., 2007 m. spalio 24 d. nutarimai).

Konstitucijos 109 straipsnio nuostatos yra neatskiriama susijusios ir su Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalies nuostata, kad asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ne kartą yra konstatuotas iš konstitucinio teisinės valstybės principo, Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalies, kitų Konstitucijos nuostatų kylantis imperatyvas, kad asmuo, manantis, jog jo teisės ar laisvės yra pažeidžiamos, turi absoliučią teisę į nepriklausomą ir nešališką teismą – arbitražą, kuris išspręstų ginčą, kad asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą – ir dėl tiesiogiai įtvirtintų Konstitucijoje, ir dėl įgytųjų teisių – negali būti dirbtinai suvaržyta, taip pat negali būti nepagrįstai pasunkintas šios teisės įgyvendinimas. Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendime konstatuota, kad jeigu būtų neužtikrinta asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą, būtų nepaisoma ir visuotinai pripažinto bendrojo teisės principo *ubi ius, ibi remedium* – jeigu yra kokia nors teisė (laisvė), turi būti ir jos gynimo priemonė, taip pat kad tokia teisinė situacija, kai kuri nors asmens teisė ar laisvė negali būti ginama, taip pat ir teismine tvarka, nors pats tas asmuo mano, kad ši teisė ar laisvė yra pažeista, pagal Konstituciją yra neįmanoma, Konstitucija jos netoleruoja.

34. Pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą sprendžiant, ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatytu teisiniu reguliavimu nebuvo suvaržyti teismo įgaliojimai vykdyti teisingumą, pažymėtina, kad šioje dalyje buvo nustatyta, už kokius Įstatymo pažeidimus įmonėms, turinčioms licencijas verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais ir nesilaikančioms šio įstatymo reikalavimų, yra skiriama uždraudimo sankcija – licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas (nustatytą laiką), tačiau nebuvo nurodyta, kokie subjektai (institucijos) turi įgaliojimus už minėtus pažeidimus skirti įmonėms šią sankciją.

Minėta, kad institucijos, turinčios įgaliojimus už Įstatymo pažeidimus skirti įmonėms baudas, yra nurodytos Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija), o tai, kokius įgaliojimus šios institucijos turi išnagrinėjusios bylą, – Įstatymo 39 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija). Taip pat minėta, kad pagal Įstatymą sprendimą dėl licencijos galiojimo panaikinimo turėjo priimti ne teismas, o institucijos, turinčios įgaliojimus išduoti atitinkamas licencijas: jeigu buvo padarytas Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytas teisės pažeidimas, atitinkama institucija privalėjo licenciją panaikinti.

Tuo tarpu teismo įgaliojimai spręsti, ar Įstatyme nurodytų institucijų paskirta pinigine bauda yra pagrįsta ir teisėta, yra įtvirtinti Įstatymo 41 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija), kurio 1

dalyje, kaip minėta, nustatyta, kad ūkio subjektai, nesutinkantys su šio Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje nurodytų institucijų nutarimais dėl ekonominių sankcijų taikymo, turi teisę per vieną mėnesį nuo nutarimo įteikimo jiems dienos apskųsti nutarimą teismui Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka, o 2 dalyje – kad kreipimasis į teismą sustabdo šio Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje nurodytų institucijų nutarimų dėl ekonominių sankcijų taikymo vykdymą.

35. Konstatuotina, kad Įstatymo 34 straipsnio 17 dalies (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) (kaip ir kitų šio straipsnio dalių, kuriose nustatytos piniginės baudos už Įstatymo pažeidimus ir kuriose nustatytas teisinis reguliavimas nėra ginčijamas šioje konstitucinės justicijos byloje) ir 41 straipsnio (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nuostatos yra susijusios: Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) yra nustatytos „ekonominės sankcijos“ (nagrinėjamu atveju – licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas (nustatytą laiką)), o 41 straipsnis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) yra skirtas šių sankcijų apskundimui teismui reglamentuoti.

Todėl tyrimas, ar Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatytu teisiniu reguliavimu nebuvo suvaržyti teismo įgaliojimai vykdyti teisingumą, suponuoja būtinumą atitikties Konstitucijos 109 straipsniui, konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams aspektu įvertinti ir Įstatymo 41 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą, būtent tai, ar, pirma, pagal šį straipsnį teismas turi galimybę, nagrinėdamas ūkio subjektų, nesutinkančių su Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje nurodytų institucijų nutarimais dėl piniginių baudų skyrimo už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus, skundus, atsižvelgti į teisės pažeidimo pobūdį, jo mastą, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes ir, vadovaudamasis teisingumo, protingumo kriterijais, skirti mažesnę piniginę baudą, nei nustatyta Įstatyme, nes paskirtoji pinigine bauda gali būti akivaizdžiai per didelė – neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga, ir, antra, ar pagal šį straipsnį ūkio subjektai, nesutinkantys su institucijų, turinčių įgaliojimus panaikinti licencijų galiojimą už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus, sprendimais, gali tokius sprendimus skųsti teismui ir ar teismas, net ir tuo atveju, kai yra padarytas toks Įstatymo pažeidimas, už kurį nustatytas licencijos galiojimo panaikinimas, turi galimybę atsižvelgti į teisės pažeidimo pobūdį, jo mastą, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes ir, vadovaudamasis teisingumo, protingumo kriterijais, nuspręsti, kad minėta uždraudimo sankcija neturi būti taikoma, nes dėl tam tikrų itin svarbių aplinkybių yra akivaizdžiai neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga.

36. Sprendžiant, ar pagal Įstatymo 41 straipsnį (2004 m. kovo 9 d. redakcija) teismas turi galimybę, nagrinėdamas ūkio subjektų, nesutinkančių su Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje nurodytų

institucijų nutarimais dėl piniginių baudų skyrimo už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus, skundus, atsižvelgti į teisės pažeidimo pobūdį, jo mastą, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes ir, vadovaudamasis teisingumo, protingumo kriterijais, skirti mažesnę piniginę baudą, nei nustatyta Įstatyme, nes paskirtoji pinigine bauda gali būti akivaizdžiai per didelė – neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga, visų pirma konstatuotina, kad piniginių baudų, kurios turėjo būti skiriamos už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus, dydžiai (viršutinė ir žemutinė ribos) buvo įtvirtintos Įstatymo 34 straipsnio 2 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos), būtent už Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 1, 2, 4, 5, 8, 9 punktų, 2 dalies 1, 2, 4, 7 punktų pažeidimus (Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija)), taip pat už Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2, 4, 8 ir (ar) 9 punktų, 2 dalies 2, 4 ir (ar) 7 punktų pažeidimus (Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2006 m. balandžio 25 d. redakcija)) buvo nustatyta pinigine bauda „nuo vieno tūkstančio litų iki aštuoniasdešimties tūkstančių litų“ (Įstatymo 34 straipsnio 2 dalis (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos)).

Šioje konstitucinės justicijos byloje Įstatymo 41 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas tiriamas tik tuo aspektu, kiek jis yra susijęs su skundų dėl Įstatymo 34 straipsnio 2 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatytų baudų skyrimo nagrinėjimo teisme, ir netiriama tai, kas susiję su piniginėmis bandomis, nustatytomis kitose šio straipsnio dalyse (būtent 3 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. lapkričio 9 d. redakcijos), 4, 5, 6 dalyse (2004 m. kovo 9 d. redakcija), taip pat šio straipsnio 7, 8, 9 dalyse (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nustatytomis konkrečia piniginės baudos dydžio apskaičiavimo taisyklėmis).

37. Minėta, kad Įstatymo 41 straipsnio (2004 m. kovo 9 d. redakcija) 1 dalyje yra *expressis verbis* įtvirtinta ūkio subjektų, nesutinkančių su Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje nurodytų institucijų nutarimais dėl ekonominių sankcijų taikymo, teisė per vieną mėnesį nuo nutarimo įteikimo jiems dienos apskųsti nutarimą teismui Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka; taigi jie gali apskųsti teismui ir nutarimus dėl piniginių baudų skyrimo už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus.

38. Pažymėtina, kad Alkoholio kontrolės įstatymas Administracinių bylų teisenos įstatymo atžvilgiu yra *lex specialis*. Principo *lex specialis derogat legi generali* esmė yra ta, kad esant bendrosios ir specialiosios normų konkurencijai yra taikoma specialioji norma (Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d. nutarimas); Administracinių bylų teisenos įstatymo 4 straipsnio 5 dalyje (2003 m. balandžio 8 d. redakcija) nustatyta, kad „jeigu yra prieštaravimas tarp šio įstatymo normų ir kitų įstatymų (išskyrus specialiuosius įstatymus), teismas turi vadovautis Administracinių bylų teisenos įstatymo normomis“.

Kadangi Alkoholio kontrolės įstatymas Administracinių bylų teisenos įstatymo atžvilgiu yra *lex specialis* ir būtent jame (t. y. Alkoholio kontrolės įstatyme – jo 34 straipsnio 2 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos)) buvo nustatytos piniginių baudų, kurios turėjo būti skiriamos už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus, žemutinė (taip pat ir viršutinė) riba, bet nebuvo nustatyta, kad teismas galėtų paskirti piniginę baudą, mažesnę nei toji žemutinė riba, konstatuotina, kad teismas, nagrinėdamas ūkio subjektų, nesutinkančių su Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje nurodytų institucijų nutarimais dėl piniginių baudų skyrimo už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus, skundus, turėjo paisyti šių nustatytų piniginių baudų dydžių ir neturėjo įgaliojimų paskirti mažesnės piniginės baudos negu nustatyta Įstatymo 34 straipsnio 2 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos).

39. Šiuo atžvilgiu aptariamoji teisinė situacija yra iš esmės analogiška teisei situacijai, nagrinėtai konstitucinės justicijos byloje, kurioje buvo priimtas Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimas (kaip minėta, toje konstitucinės justicijos byloje buvo tiriama Tabako kontrolės įstatymo nuostatų atitiktis Konstitucijai): tame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad „nei Tabako kontrolės įstatyme <...>, nei kituose įstatymuose nėra nuostatų, pagal kurias teismai, nagrinėdami ūkio subjektų skundus dėl piniginių baudų, jiems atitinkamų institucijų paskirtų pagal Tabako kontrolės įstatymo atitinkamą straipsnį, galėtų teisės pažeidėjui skirti mažesnę nei įtvirtintoji šiose nuostatose minimalią piniginę baudą“.

40. Minėta, kad piniginės baudos, kuri turėjo būti skiriama pagal Įstatymo 34 straipsnio 2 dalį (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos), dydis – „nuo vieno tūkstančio litų iki aštuoniasdešimties tūkstančių litų“.

41. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad konstituciniai teisingumo, teisinės valstybės principai suponuoja ir tai, kad už teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimui, turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi varžyti asmens akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti; tarp siekiamo tikslo nubausti teisės pažeidėjus ir užtikrinti teisės pažeidimų prevenciją ir pasirinktų priemonių šiam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyra (proporcingumas); konstitucinis teisingumo principas reikalauja nustatomas nuobaudas diferencijuoti taip, kad jas taikant būtų galima atsižvelgti į teisės pažeidimo pobūdį, į atsakomybę lengvinančias ir kitas aplinkybes, kad atsižvelgiant į tai būtų galima skirti mažesnę nuobaudą nei sankcijoje numatytoji minimali ir kt.; įstatymuose už įstatymų pažeidimus nustatomos baudos turi būti tokio dydžio, koks yra būtinas siekiant teisėto ir visuotinai svarbaus tikslo – užtikrinti įstatymų laikymąsi, nustatytų pareigų vykdymą (Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d., 2001 m. spalio 2 d., 2004 m. sausio 26 d., 2005 m. lapkričio 3 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai).

Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarime, priimtame, kaip minėta, konstitucinės justicijos byloje, kurioje buvo tiriama Tabako kontrolės įstatymo nuostatų atitiktis Konstitucijai, konstatuota, kad „jeigu įstatyme nėra nustatyti diferencijuoti piniginių baudų dydžiai, bet yra įtvirtintos ištis didelės griežtai apibrėžto dydžio piniginės baudos, ir jeigu galimybė diferencijuoti teisinę atsakomybę už atitinkamą teisės pažeidimą nekyla iš atitinkamo įstatymo ir kitų įstatymų, skiriant piniginę baudą nebelieka galimybės jos dydį individualizuoti atsižvelgus į pažeidimo pobūdį, pavojingumą (sunkumą), mastą, kitus požymius, atsakomybę lengvinančias ir kitas aplinkybes (dėl kurių atitinkama piniginė bauda teisės pažeidėjui būtų akivaizdžiai per didelė, nes neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui, ir dėl to neteisinga); toks teisinis reguliavimas nesiderintų su Konstitucijoje įtvirtintais teisingumo ir teisinės valstybės principais“. Konstatuota ir tai, kad „nuo konstitucinio teisingumo principo, vadinasi, ir nuo konstitucinio teisinės valstybės principo, būtų nukrypta ir tuo atveju, jeigu įstatyme būtų įtvirtintos ne griežtai apibrėžto dydžio piniginės baudos už teisės pažeidimus, bet tokios minimalios ir maksimalios piniginės baudos, kurios leistų tam tikru mastu individualizuoti skiriamos piniginės baudos dydį, tačiau šios piniginės baudos teisės pažeidėjams vis tiek būtų griežtos, t. y. būtų ištis didelės, ir jeigu taikant šias sankcijas – skiriant pinigines baudas nebūtų galima atsižvelgti į teisės pažeidimo pobūdį, pavojingumą (sunkumą), mastą, kitus požymius, atsakomybę lengvinančias bei kitas aplinkybes (dėl kurių atitinkama piniginė bauda teisės pažeidėjui būtų akivaizdžiai per didelė, nes neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui, ir dėl to neteisinga) ir teisės pažeidėjui skirti mažesnę piniginę baudą nei įstatyme įtvirtintos sankcijos žemutinė riba“. Be to, konstatuota, kad „įstatymuose nustatytos nuobaudos ir jų sistema turi būti tokios, kad teismas, skirdamas nuobaudas, galėtų įvykdyti teisingumą“, kad „įstatymų leidėjas, pasirinkęs tokį sankcijos – pinigines baudos už teisei priešingą veiką padarymą konstravimo būdą, kai pačiame teisinę atsakomybę už nurodytą teisei priešingą veiką nustatančiame straipsnyje yra nustatyta tokia piniginė bauda, kuri yra ištis didelė, t. y. tokia sankcija, kuri teisės pažeidėjams yra griežta, kartu turi įstatymu nustatyti ir tokį teisinį reguliavimą, kad teismas, taikydamas sankciją už šią teisei priešingą veiką – skirdamas piniginę baudą, galėtų atsižvelgti į visas atsakomybę lengvinančias aplinkybes, taip pat ir į tas, kurios nėra *expressis verbis* nurodytos įstatyme, ir jeigu yra tokių atsakomybę lengvinančių ar kitų aplinkybių, dėl kurių atitinkama piniginė bauda teisės pažeidėjui būtų akivaizdžiai per didelė, nes neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui, ir dėl to neteisinga, paskirti jam mažesnę negu įstatymo nustatytoji piniginę baudą“, ir kad „pagal Konstituciją įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad teismas, pagal įstatymą priimančio sprendimą dėl piniginės baudos už teisės pažeidimą skyrimo, apskritai negalėtų, atsižvelgdamas į pažeidimo pobūdį, pavojingumą (sunkumą), mastą, kitus požymius, atsakomybę lengvinančias ir kitas aplinkybes (dėl kurių atitinkama piniginė bauda teisės pažeidėjui būtų

akivaizdžiai per didelė, nes neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui, ir dėl to neteisinga) ir vadovaudamasis teisingumo, protingumo kriterijais, individualizuoti įstatyme įtvirtintos išties didelės piniginės baudos, t. y. griežtos (teisės pažeidėjams) nuobaudos, dydžio ir teisės pažeidėjui skirti mažesnės piniginės baudos nei įstatyme įtvirtinta minimali piniginė bauda (sankcijos žemutinė riba) arba griežtai apibrėžto dydžio piniginė bauda“, o jeigu toks teisinis reguliavimas būtų nustatytas, „būtų suvaržytos teismo galios – apriboti Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti teismo išimtiniai įgaliojimai vykdyti teisingumą, taip pat sudarytos prielaidos pažeisti subjektų konstitucines teises, *inter alia* asmens konstitucinę teisę į teisingą teismą“.

Kita vertus, Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarime taip pat konstatuota, kad griežtų (teisės pažeidėjams) sankcijų už teisės aktuose nustatytų tabako ir jo gaminių gamybos, apyvartos ir vartojimo reikalavimų pažeidimus (*inter alia* didelių piniginių baudų) teisės pažeidėjams įtvirtinimas savaime (neįvertinus tam tikro teisės pažeidimo pobūdžio, pavojingumo (sunkumo), masto, kitų požymių, kitų aplinkybių) negali būti aiškinamas kaip neteisingas ar neadekvatus atitinkamam teisės pažeidimui, ir kad atitinkamose „Tabako kontrolės įstatymo nuostatose įtvirtintos sankcijos – piniginės baudos vertintinos kaip išties didelės (griežtos teisės pažeidėjams), taip pat nors šių sankcijų – piniginių baudų dydžiai yra griežtai apibrėžti, šios sankcijos savaime nelaikytinos nukrypstančiomis nuo iš Konstitucijos kylančio teisingumo reikalavimo ar kaip nors kitaip pažeidžiančiomis konstitucinį teisinės valstybės principą“. Toje konstitucinės justicijos byloje tirtos Tabako kontrolės įstatymo nuostatos buvo pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai dėl to, kad jose įtvirtintos griežtai apibrėžto dydžio ir teisės pažeidėjams griežtos (išties didelės) piniginės baudos už atitinkamus šio įstatymo pažeidimus privalėjo būti taikomos visiems tokius teisės pažeidimus padariusiems ūkio subjektams neatsižvelgiant į jokiais, taip pat ir į lengvinančias, aplinkybes, dėl kurių atitinkama piniginė bauda teisės pažeidėjui būtų akivaizdžiai per didelė, nes neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui, ir dėl to neteisinga, o nei Tabako kontrolės įstatyme, nei kituose įstatymuose nebuvo nuostatų, pagal kurias teismai, nagrinėdami ūkio subjektų skundus dėl minėtų jiems atitinkamų institucijų paskirtų piniginių baudų, galėtų teisės pažeidėjams skirti mažesnę piniginę baudą, nei įtvirtintoji šiose nuostatose.

42. Beje, konstitucinės justicijos byloje, kurioje buvo priimtas Konstitucinio Teismo 2004 m. sausio 26 d. nutarimas (į kurį taip pat daromos nuorodos šiame Konstitucinio Teismo nutarime), pagal pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą buvo tiriama, ar Konstitucijai neprieštarauja *inter alia* Alkoholio kontrolės įstatymo 44 straipsnio 4 dalis (2002 m. birželio 20 d. redakcija), pagal kurią įmonės, įstaigos, organizacijos už tam tikrus šio įstatymo pažeidimus pirmą kartą privalėjo sumokėti dešimties tūkstančių litų baudą, o už kiekvieną tokį pat pakartotinį pažeidimą, padarytą per penkerius metus nuo baudos paskyrimo, – dvidešimties

tūkstančių litų baudą, ir buvo nutarta, kad Įstatymo 44 straipsnio 4 dalis (2002 m. birželio 20 d. redakcija) ta apimtimi, kuria „nenumatyta teisė baudą skirti atsižvelgiant į įstatymo pažeidimo pobūdį ir kitas aplinkybes“, prieštarauja konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams.

43. Šiame kontekste vertinant Įstatymo 34 straipsnio 2 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatytą sankciją – piniginę baudą už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus pažymėtina, kad jos žemutinė ir viršutinė ribos – „nuo vieno tūkstančio litų iki aštuoniasdešimties tūkstančių litų“ – yra plačios ir leido atitinkamus teisės pažeidimus padariusiems ir teisinėn atsakomybėn traukiamiems ūkio subjektams skiriamas pinigines baudas diferencijuoti, individualizuoti atsižvelgiant į teisės pažeidimo pobūdį, jo mastą, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes ir vadovaujantis teisingumo, protingumo kriterijais. Taip pat pažymėtina, kad žemutinė šios piniginių sankcijos riba – vienas tūkstantis litų – nelaikytina griežta, ypač atsižvelgiant į tai, už kokius teisės pažeidimus buvo nustatyta ši sankcija, ir į tai, kokių visuomeniškai reikšmingų tikslų šiuo teisiniu reguliavimu siekė įstatymų leidėjas.

44. Todėl sprendžiant, ar pagal Įstatymo 41 straipsnį (2004 m. kovo 9 d. redakcija) teismas turi galimybę, nagrinėdamas ūkio subjektų, nesutinkančių su Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje nurodytų institucijų nutarimais dėl piniginių baudų skyrimo už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus, skundus, atsižvelgti į teisės pažeidimo pobūdį, jo mastą, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes ir, vadovaudamasis teisingumo, protingumo kriterijais, skirti mažesnę piniginę baudą, nei nustatyta Įstatyme, nes paskirtoji piniginių bauda gali būti akivaizdžiai per didelė – neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga, konstatuotina, jog tai, kad teismas, pagal Administracinių bylų teisenos įstatymą nagrinėdamas ūkio subjektų, nesutinkančių su Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje nurodytų institucijų nutarimais dėl piniginių baudų skyrimo už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus, skundus, pagal Įstatymo 41 straipsnio 1 dalį (2004 m. kovo 9 d. redakcija) negalėjo paskirti mažesnės piniginių baudos negu Įstatymo 34 straipsnio 2 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatyta minimali bauda, nereiškia, kad buvo suvaržytos teismo galios įvykdyti teisingumą – šios teismo galios nebuvo suvaržytos, nes, kaip minėta, piniginių baudos už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus žemutinė ir viršutinė ribos – „nuo vieno tūkstančio litų iki aštuoniasdešimties tūkstančių litų“ – yra plačios ir leido atitinkamus teisės pažeidimus padariusiems ir teisinėn atsakomybėn traukiamiems ūkio subjektams skiriamas pinigines baudas diferencijuoti, individualizuoti atsižvelgiant į teisės pažeidimo pobūdį, jo mastą, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes ir vadovaujantis teisingumo,

protingumo kriterijais, be to, žemutinė šios piniginės sankcijos riba – vienas tūkstantis litų – nelaikytina griežta, ypač atsižvelgiant į tai, už kokius teisės pažeidimus buvo nustatyta ši sankcija, ir į tai, kokių visuomeniškai reikšmingų tikslų šiuo teisiniu reguliavimu siekė įstatymų leidėjas.

Taigi nėra pagrindo daryti prielaidos, kad Įstatymo 41 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas šiuo aspektu nukryptų nuo Konstitucijoje įtvirtintų teisingumo, teisinės valstybės imperatyvų, pažeistų Konstitucijos 109 straipsnio nuostatas.

45. Šiuo atžvilgiu aptariamoji teisinė situacija nėra analogiška teisei situacijai, nagrinėjai konstitucinės justicijos byloje, kurioje buvo priimtas Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimas: tame Konstitucinio Teismo nutarime prieštaraujančiomis Konstitucijai buvo pripažintos Tabako kontrolės įstatymo nuostatos, įtvirtinusios griežtai apibrėžtų dydžių – penkių tūkstančių litų, dvidešimties tūkstančių litų, penkiasdešimties tūkstančių litų – pinigines baudas, taip pat pinigines baudas, kurių nustatyti minimalūs dydžiai buvo gerokai didesni nei šioje konstitucinės justicijos byloje nagrinėjamoje Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 2 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) – nuo trijų iki penkių tūkstančių litų, nuo penkių iki dešimties tūkstančių litų, nuo dešimties iki trisdešimties tūkstančių litų.

46. Tačiau atitiktis Konstitucijos 109 straipsniui, konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams atžvilgiu buvo problemiška kita už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus nustatyta sankcija – licencijos galiojimo panaikinimas (suponuojanti ir naujos licencijos neišdavimą (nustatytą laiką)).

47. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime cituota oficialios konstitucinės doktrinos (Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimo) nuostata, kad griežtų (teisės pažeidėjams) sankcijų už teisės pažeidimus teisės pažeidėjams įtvirtinimas savaime (neįvertinus tam tikro teisės pažeidimo pobūdžio, pavojingumo (sunkumo), masto, kitų požymių, kitų aplinkybių) negali būti aiškinamas kaip neteisingas ar neadekvatus atitinkamam teisės pažeidimui, taikytina ne tik didelėms piniginiams baudoms, bet ir kitoms sankcijoms, taip pat ir vadinamosioms uždraudimo sankcijoms, kurios, kaip konstatuota šiame Konstitucinio Teismo nutarime, yra ir prevencinio poveikio priemonės. Minėta, kad prevencinio poveikio priemonėms yra taikomi tie patys teisingumo, proporcingumo ir kiti reikalavimai, kaip ir „įprastinėms“ baudoms ar administracinėms nuobaudoms, taip pat kad įvairiuose įstatymuose nustatytų prevencinio poveikio priemonių atitiktis Konstitucijai yra buvusi tyrimo dalykas ankstesnėse Konstitucinio Teismo nagrinėtose konstitucinės justicijos bylose.

48. Akivaizdu, kad licencijos galiojimo panaikinimas (ir jį lydintis naujos licencijos neišdavimas (nustatytą laiką)) yra griežta sankcija ir griežta prevencinio poveikio priemonė, nes ja padaromas esminis neigiamas poveikis teisės pažeidėjo – ūkio subjekto turtinei, ekonominei padėčiai: jis yra pašalinamas (nustatytam laikui) iš prekybos alkoholio produktais rinkos –

apribojama jo ūkinės veiklos laisvė ir nuosavybės teisė. Minėta, kad pašalinamas iš rinkos jis yra dėl to, kad tuo metu, kai dar buvo tos rinkos dalyvis, pažeidė esmines ir jam žinomas bei suprantamas buvimo toje rinkoje sąlygas – nesilaikė imperatyvių teisės reikalavimų; laikoma, kad jeigu tam ūkio subjektui būtų ir toliau leidžiama būti tos rinkos dalyviu, kiltų grėsmė, kad konkurencija rinkoje bus nesąžininga, taip pat kiltų grėsmė vartotojų ir kitų asmenų teisėms, būtų pakenkta įvairioms Konstitucijoje įtvirtintoms, jos saugomoms ir ginamoms vertybėms, viešajam interesui; alkoholio produktų gamybos, įvežimo, importo, eksporto, prekybos, vartojimo reikalavimų pažeidimai gali sudaryti prielaidas pakenkti žmonių sveikatai, viešajai tvarkai, visuomenės narių saugumui, valstybės ekonominiams interesams. Minėta ir tai, kad yra suprantama ir pagrįsta, jeigu valstybė, įstatymuose numačiusi atitinkamas uždraudimo sankcijas, idant prekybos alkoholio produktais rinka, ypač tokia, kuriai taikomas ypatingas valstybinio reglamentavimo režimas, būtų apsaugota nuo tokių dalyvių, kurie, būdami toje rinkoje, ne pagal jos taisykles, bet priešingai joms.

Taip pat minėta, kad nėra jokių teisinių argumentų, kurie leistų teigti, kad už tokius teisės pažeidimus, kaip nurodytieji Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos), galėjo būti nustatyta tik pinigine bauda, o tokia sankcija kaip licencijos galiojimo panaikinimas (Įstatymo 34 straipsnį, *inter alia* jo 17 dalį, išdėsčius 2006 m. balandžio 25 d. redakcija, – apskritai ar tik tam tikroje vietoje) ir naujos licencijos neišdavimas 5 metus (Įstatymo 34 straipsnį, *inter alia* jo 17 dalį, išdėsčius 2006 m. balandžio 25 d. redakcija, 1 arba 5 metus) nuo licencijos galiojimo panaikinimo dienos negalėjo būti nustatyta.

Todėl konstatuotina, kad Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatyta sankcija – licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas (tam tikrą laiką), kuri turėjo būti teisės pažeidėjui – ūkio subjektui taikoma kartu su kita šioje dalyje nustatyta sankcija – pinigine bauda, buvo neabejotinai konstituciškai pagrįsta: atitinkamo teisės pažeidėjo ūkinės veiklos laisvė ir nuosavybės teisė (kurios, kaip minėta, nėra absoliučios), buvo apribojamos dėl to, kad buvo siekiama apsaugoti, apginti kitas konstitucines vertybes bei viešąjį interesą.

49. Kita vertus, kaip minėta, pagal Įstatymą licencijos galiojimą turėjo panaikinti institucija, turinti įgaliojimus išduoti tokias licencijas. Minėta ir tai, kad licencijos galiojimas turėjo būti panaikinamas, jeigu buvo nustatoma, kad ūkio subjektas padarė atitinkamą teisės pažeidimą – nesilaikė imperatyvių teisės reikalavimų, ir tas teisės pažeidėjas – ūkio subjektas buvo už tai nubaustas pinigine bauda (nuo kurios jis negalėjo būti atleistas). Taip pat minėta, kad pagal Įstatymo 41 straipsnį (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nutarimas dėl minėtos piniginės baudos skyrimo gali būti skundžiamas teismui, o teismas turėjo įgaliojimus tokį nutarimą panaikinti, jeigu jis būtų priimtas be šiame įstatyme nustatyto pagrindo, bet neturėjo įgaliojimų atleisti teisės pažeidėją nuo

piniginės baudos – jis galėjo nebent nuspręsti, kad ji turi būti sumažinta, jeigu toks nutarimas buvo grindžiamas Įstatymu; šitaip buvo atveriamas kelias licencijos galiojimo panaikinimui, lydinčiam minėtos piniginės baudos paskyrimą.

50. Konstatuotina, kad sprendamas dėl ūkio subjekto, nesutinkančio su Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje nurodytų institucijų nutarimais dėl piniginių baudų skyrimo už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus (suponuojančiais, kaip minėta, tai, kad atitinkamo ūkio subjekto turima licencija turi būti panaikinama, ir tai, kad nauja licencija negali būti išduodama Įstatyme apibrėžtą laiką), administracinės atsakomybės už tuos teisės pažeidimus – „ekonominių sankcijų“ taikymo, teismas neturėjo įgaliojimų spręsti, kokia turėjo būti visa tam konkrečiam teisės pažeidėjui – ūkio subjektui už atitinkamą teisės pažeidimą taikytinos atsakomybės apimtis.

Todėl lemiamą reikšmę turi tai, ar pagal Įstatymo 41 straipsnį (2004 m. kovo 9 d. redakcija) ūkio subjektai, nesutinkantys su institucijų, turinčių įgaliojimus panaikinti licencijų galiojimą už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus, sprendimais, gali tokius sprendimus skųsti teismui ir ar teismas, net ir tuo atveju, kai yra padarytas toks Įstatymo pažeidimas, už kurį nustatytas licencijos galiojimo panaikinimas, turi galimybę atsižvelgti į teisės pažeidimo pobūdį, jo mastą, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes ir, vadovaudamasis teisingumo, protingumo kriterijais, nuspręsti, kad minėta sankcija neturi būti taikoma, nes dėl tam tikrų itin svarbių aplinkybių yra akivaizdžiai neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga.

51. Minėta, kad pagal Įstatymo 41 straipsnio 1 dalį (2004 m. kovo 9 d. redakcija) ūkio subjektai, nesutinkantys su šio Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje nurodytų institucijų nutarimais dėl ekonominių sankcijų taikymo, turi teisę per vieną mėnesį nuo nutarimo įteikimo jiems dienos apskųsti nutarimą teismui Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka. Ši nuostata reiškia, kad minėti ūkio subjektai turi teisę apskųsti teismui tik Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje nurodytų institucijų nutarimus dėl piniginės baudos skyrimo. Pažymėtina, jog nei Įstatymo 41 straipsnio 1, nei 2 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nėra nustatyta, kad ūkio subjektai turėtų teisę apskųsti atitinkamų institucijų priimtus sprendimus dėl licencijos galiojimo panaikinimo.

52. Kita vertus, pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 5 straipsnio 1 dalį kiekvienas suinteresuotas subjektas turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas; pagal šio įstatymo 22 straipsnio 1 dalį (2000 m. rugsėjo 19 d., 2007 m. birželio 7 d. redakcijos) skundą (prašymą) dėl viešojo administravimo subjekto priimto administracinio akto ar veiksmo (neveikimo) turėjo ir turi teisę paduoti asmenys, taip pat kiti viešojo administravimo subjektai, įskaitant valstybės ir savivaldybių viešojo administravimo tarnautojus, pareigūnus ir įstaigų vadovus, kai jie manė, kad jų teisės ar

įstatymų saugomi interesai yra pažeisti.

53. Tačiau dėl to, kad, kaip minėta, Alkoholio kontrolės įstatymas Administracinių bylų teisenos įstatymo atžvilgiu yra *lex specialis*, teismas, nagrinėdamas gautą skundą dėl sprendimo panaikinti pagal Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 dalį (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) licencijos galiojimą, neturi įgaliojimų nuspręsti, kad ši sankcija (už padarytus atitinkamus teisės pažeidimus) neturi būti taikoma net tais atvejais, kai dėl tam tikrų itin svarbių aplinkybių yra akivaizdžiai neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga.

Taigi tokios bylos nagrinėjimas teisme būtų tik formalus, vadinasi, būtų formali ir atitinkamo asmens teisė kreiptis į teismą ginčijant sprendimą panaikinti pagal Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 dalį (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) licencijos galiojimą.

54. Minėta, kad konstitucinė teisingumo samprata suponuoja ne tik formalų, nominalų teismo vykdomą teisingumą, ne tik išorinę teismo vykdomo teisingumo regimybę, bet ir, svarbiausia, tokius teismo sprendimus (kitus baigiamuosius teismo aktus), kurie savo turiniu nėra neteisingi; vien formaliai teismo vykdomas teisingumas nėra tas teisingumas, kurį įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija.

55. Šiame kontekste pažymėtina, kad Įstatymo 41 straipsnis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) yra pavadintas „Nutarimų dėl ekonominių sankcijų taikymo apskundimas“, būtent šis straipsnis yra skirtas reguliuoti santykiams, susijusiems su Įstatymo 34 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatytą „ekonominių sankcijų“ apskundimu teismui.

56. Tai, kad Įstatymo 41 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nėra nustatyta, kad ūkio subjektai neturi teisės apskusti sprendimų dėl licencijos galiojimo panaikinimo už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus, taip pat tai, kad Įstatymo 41 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nėra nustatyti teismo įgaliojimai nuspręsti, kad ši sankcija (už padarytus atitinkamus teisės pažeidimus) neturi būti taikoma net tais atvejais, kai dėl tam tikrų itin svarbių aplinkybių yra akivaizdžiai neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga, nesiderina su Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalies, 109 straipsnio 1 dalies nuostatomis, konstituciniais teisingumo, teisinės valstybės imperatyvais.

57. Kartu pažymėtina, kad, kaip konstatuota šiame Konstitucinio Teismo nutarime, Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatyta uždraudimo sankcija – licencijos galiojimo panaikinimas ir naujos licencijos neišdavimas, kuri turėjo būti teisės pažeidėjui – ūkio subjektui taikoma kartu su kita šioje dalyje nustatyta sankcija – pinigine bauda, buvo neabejotinai konstituciškai pagrįsta.

Todėl pabrėžtina, kad iš Konstitucijos kylantys, bet Įstatymo 41 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nenustatyti teismo įgaliojimai spręsti, ar atitinkamam teisės pažeidėjui – ūkio subjektui turi būti skiriama pinigine bauda, bet nepanaikinamas licencijos galiojimas (pagal Įstatymo 34 straipsnio 17 dalį (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos)), toli gražu nereiškia, kad teismas gali nepaisyti principinės nuostatos, jog tas asmuo tuo metu, kai buvo prekybos alkoholio produktais rinkos dalyvis (kuriai taikomas ypatingas valstybinio reglamentavimo režimas), pažeidė esmines ir jam žinomas bei suprantamas buvimo toje rinkoje sąlygas – nesilaikė imperatyvių teisės reikalavimų, ir kad ši rinka turi būti apsaugota nuo tokių dalyvių, kurie būdami joje veikė ne pagal jos taisykles, bet priešingai joms. Taigi tokie atvejai, kai minėta uždraudimo sankcija neturi būti taikoma, tegali būti itin reti, išimtiniai.

Akivaizdu, kad kiekvienu tokiu atveju atitinkamame teismo akte turi būti aiškiai ir racionaliai argumentuojama, kokias Konstitucijoje įtvirtintas, jos saugomas ir ginamas vertybes pažeistų licencijos galiojimo panaikinimas. Priešingu atveju tektų konstatuoti, kad teismo sprendimas ignoruoja viešąjį interesą. Be kita ko, tektų konstatuoti, jog ignoruojama tai, kad kaip minėta, pagal Konstituciją valstybė turi siekti saugoti ir ginti asmenį ir visuomenę nuo pavojingų teisės pažeidimų ir sugebėti tai daryti veiksmingai.

Tai būtų ne toks teisingumas, kurį įtvirtina Konstitucija.

58. Todėl iš Konstitucijos kylantys teismo įgaliojimai spręsti, ar atitinkamam teisės pažeidėjui – ūkio subjektui turi būti skiriama pinigine bauda, bet nepanaikinamas licencijos galiojimas (pagal Įstatymo 34 straipsnio 17 dalį (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos)) yra riboti – teismas, atsižvelgdamas į teisės pažeidimo pobūdį, jo mastą, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes ir vadovaudamasis teisingumo, protingumo kriterijais, gali nuspręsti, kad licencijos galiojimas neturi būti panaikinamas tik tokiais atvejais, kai dėl tam tikrų itin svarbių aplinkybių ši sankcija yra akivaizdžiai neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga.

59. Pažymėtina ir tai, kad, atsižvelgiant į šiame Konstitucinio Teismo nutarime aptartą Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatytos uždraudimo sankcijos – licencijos galiojimo panaikinimo ir naujos licencijos neišdavimo nedalijamumą, vientisumą, nėra jokio teisinio pagrindo teigti, esą teismas, turintis turėti įgaliojimus, atsižvelgdamas į teisės pažeidimo pobūdį, jo mastą, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes ir vadovaudamasis teisingumo, protingumo kriterijais, gali nuspręsti, kad licencijos galiojimas neturi būti panaikinamas, nes dėl tam tikrų itin svarbių aplinkybių ši sankcija yra akivaizdžiai neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga, gali turėti dar ir įgaliojimus atskirai spręsti dėl laiko, kurį atitinkamam ūkio subjektui būtų neišduodama nauja licencija, sutrumpinimo (arba net visiško to termino nenustatymo). Šiame Konstitucinio Teismo

nutarime konstatuota, kad licencijos galiojimo panaikinimas nėra savitiksliis dalykas ir vargu ar būtų prasmingas, jeigu teisės pažeidėjas – ūkio subjektas, kuriam už imperatyvių teisės reikalavimų nesilaikymą buvo panaikinta licencija, tokią pat licenciją galėtų iškart gauti iš naujo, taip pat kad aptariamiosios uždraudimo sankcijos, kaip visumos, tikslas – pašalinti (nustatytam laikui) iš prekybos alkoholio produktais rinkos jos buvusį dalyvį, pažeidusį esmines ir jam žinomas bei suprantamas buvimo toje rinkoje sąlygas.

Taigi tariami teismo įgaliojimai atskirai spręsti dėl laiko, kurį atitinkamam ūkio subjektui būtų neišduodama nauja licencija, sutrumpinimo (arba net visiško to termino nenustatymo), negali būti konstituciškai pagrindžiami.

Vadinasi, teismas, nusprenddamas, kad yra padarytas vienas ar keli iš Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nurodytų teisės pažeidimų ir kad teisės pažeidėjas – ūkio subjektas (t. y. įmonė) už jį turi būti nubaustas pinigine bauda, o jo turima licencija turi būti panaikinta, kartu nusprendžia ir tai, kad nauja licencija tam ūkio subjektui negali būti išduodama Įstatyme apibrėžtą laiką.

60. Minėta, kad Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2006 m. balandžio 25 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas buvo pakeistas ir (arba) papildytas Seimo 2007 m. birželio 21 d. priimtu Alkoholio kontrolės įstatymo 2, 7, 11, 12, 16, 17, 18, 26, 29, 33, 35 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu.

Taip pat minėta, kad Alkoholio kontrolės įstatymo 2, 7, 11, 12, 16, 17, 18, 26, 29, 33, 35 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 11 straipsniu buvo *inter alia* pakeista Įstatymo 34 straipsnio 2 dalis (2006 m. balandžio 25 d. redakcija) ir buvo išplėstas teisės pažeidimų, už kuriuos juridiniai asmenys ir užsienio juridinių asmenų filialai bei atstovybės turi būti baudžiami bauda, sąrašas, be to, maksimalus baudos dydis (viršutinė riba) buvo sumažintas nuo aštuoniasdešimties tūkstančių iki penkiasdešimties tūkstančių litų.

Tačiau Įstatymo 41 straipsnis keičiamas nebuvo – jis liko išdėstytas 2004 m. kovo 9 d. redakcija.

61. Todėl konstatuotina, kad Įstatymo 41 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nėra nustatyta, kad ūkio subjektai turi teisę apskųsti sprendimus dėl licencijos galiojimo panaikinimo ir už Įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2007 m. birželio 21 d. redakcija) nurodytus teisės pažeidimus, taip pat kad Įstatymo 41 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nėra nustatyta, kad teismas turi įgaliojimus nuspręsti, jog ši sankcija (už padarytus atitinkamus teisės pažeidimus) neturi būti taikoma net tais atvejais, kai dėl tam tikrų itin svarbių aplinkybių yra akivaizdžiai neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga.

62. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Alkoholio kontrolės įstatymo 41 straipsnis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) ta apimtimi, kuria nėra numatyta galimybės įmonėms,

kurioms už šio įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d., 2007 m. birželio 21 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus buvo panaikintas licencijos galiojimas, apskūsti teismui sprendimus dėl minėtos sankcijos skyrimo, prieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams, o ta apimtimi, kuria nėra numatyta galimybės teismui, atsižvelgiant į teisės pažeidimo pobūdį, jo mastą, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes ir vadovaujantis teisingumo, protingumo kriterijais, nuspręsti, kad ši sankcija – licencijos galiojimo panaikinimas įmonei už šio įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d., 2007 m. birželio 21 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus neturi būti taikoma, nes dėl tam tikrų itin svarbių aplinkybių yra akivaizdžiai neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga, prieštarauja Konstitucijos 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams.

63. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus taip pat darytina išvada, kad Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) neprieštaravo Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams.

64. Pažymėtina, jog šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Konstitucijai prieštarauja būtent Įstatymo 41 straipsnis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) (nurodyta apimtimi), o ne Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 dalies (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d., 2007 m. birželio 21 d. redakcijos) nuostatos, nes, kaip minėta, būtent Įstatymo 41 straipsnis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) yra skirtas reguliuoti santykiams, susijusiems su Įstatymo 34 straipsnyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos) nustatytą „ekonominių sankcijų“ apskundimu teismui, taigi būtent jame turėtų būti nustatyti teismo įgaliojimai spręsti, ar atitinkamam teisės pažeidejui – ūkio subjektui turi būti skiriama pinigine bauda, bet nepanaikinamas licencijos galiojimas (pagal Įstatymo 34 straipsnio 17 dalį (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos)) tais atvejais, kai dėl tam tikrų itin svarbių aplinkybių sankcija yra akivaizdžiai neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga. Todėl tai, kad nuostatų, nepriskiriančių minėtų ginčų (bylų) teismų jurisdikcijai, nėra ir kitur šiame Įstatyme, lemiamos reikšmės neturi.

Šiuo atžvilgiu aptariamoji teisinė situacija nėra analogiška teisinei situacijai, nagrinėtai konstitucinės justicijos byloje, kurioje buvo priimtas Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 3 d. nutarimas, kurioje prieštaraujančiomis Konstitucijai buvo pripažintos būtent tos Tabako kontrolės įstatymo nuostatos, kuriose buvo įtvirtintos „ekonominės sankcijos“. Kita vertus, tame įstatyme buvo eksplicitiškai įtvirtinta asmenų, nesutinkančių su „nutarimu taikyti ekonominę sankciją“, teisė per nustatytą terminą apskūsti jį teismui Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

III

Dėl Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių 28.5, 51.5 punktų (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) atitikties Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams.

1. Šioje konstitucinės justicijos byloje yra ginčijama *inter alia* Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių 28.5, 51.5 punktų (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) nuostatų atitiktis Konstitucijai.

2. Vyriausybė 2004 m. gegužės 20 d. priėmė nutarimą Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“, kuris įsigaliojo 2004 m. gegužės 26 d. Šio nutarimo 1 punktu buvo patvirtintos Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklės.

3. Taisyklėse (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) buvo *inter alia* nustatyta: „Licencijos neišduodamos, jeigu: <...> 28.5. buvo panaikintas licencijos galiojimas pagal šių Taisyklių 51.5 <...> punktuose nustatytus reikalavimus (licencija neišduodama 5 metus nuo jos galiojimo panaikinimo dienos)“; „Licencijos galiojimas panaikinamas, jeigu: <...> 51.5. licencijos turėtojas nesilaiko Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 1, 2, 4, 5, 8, 9 punktuose ir 2 dalies 1, 2, 4, 7 punktuose nustatytų reikalavimų.“

4. Vyriausybė 2006 m. spalio 17 d. priėmė nutarimą Nr. 1008 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimo Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ (toliau – Vyriausybės 2006 m. spalio 17 d. nutarimas Nr. 1008), kuris įsigaliojo 2006 m. spalio 20 d. Vyriausybės 2006 m. spalio 17 d. nutarimo Nr. 1008:

– 2.9 punktu buvo papildytas Taisyklių 28.5 punktas (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) ir buvo nustatyta: „Licencijos neišduodamos, jeigu: <...> 28.5. buvo panaikintas licencijos verstis didmenine prekyba alkoholio produktais galiojimas pagal šių Taisyklių 51.5 <...> punktuose nustatytus reikalavimus (licencija neišduodama 5 metus nuo jos galiojimo panaikinimo dienos)“;

– 2.17 punktu buvo pakeistas ir nauja redakcija išdėstytas Taisyklių 51.5 punktas (2004 m.

gegužės 20 d. redakcija) ir buvo nustatyta: „Licencijos galiojimas panaikinamas, jeigu: <...> 51.5. Licencijos turėtojas nesilaiko Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2, 4, 8 ir (ar) 9 punktuose ir 2 dalies 2, 4 ir (ar) 7 punktuose nustatytų reikalavimų.“

5. Minėta, kad Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) buvo nustatyta: „Įmonėms, turinčioms licencijas verstis didmenine ar mažmenine prekyba alkoholio produktais ir nesilaikančioms šio Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 1, 2, 4, 5, 8, 9 punktų, 2 dalies 1, 2, 4, 7 punktų reikalavimų, licencijų galiojimas panaikinamas ir naujos licencijos neišduodamos 5 metus nuo licencijų galiojimo panaikinimo dienos“, o šį straipsnį, *inter alia* jo 17 dalį, išdėsčius 2006 m. balandžio 25 d. redakcija, šioje dalyje buvo nustatyta: „Įmonėms, turinčioms licencijas verstis didmenine prekyba alkoholio produktais ir nesilaikančioms šio Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2, 4, 8 ir (ar) 9 punktų, 2 dalies 2, 4 ir (ar) 7 punktų reikalavimų, licencijų galiojimas panaikinamas ir naujos licencijos neišduodamos penkerius metus nuo licencijų galiojimo panaikinimo dienos. Įmonėms, turinčioms licencijas verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais ir nesilaikančioms šio Įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2, 4, 8 ir (ar) 9 punktų, 2 dalies 2, 4 ir (ar) 7 punktų reikalavimų, licencijos verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais toje prekybos vietoje, kurioje nustatytas pažeidimas, galiojimas panaikinamas ir nauja licencija neišduodama vienerius metus nuo licencijos galiojimo panaikinimo dienos.“

6. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) neprieštaravo Konstitucijai.

7. Taisyklių 28.5, 51.5 punktuose (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas įgyvendino Įstatymo 34 straipsnio 17 dalį (2004 m. kovo 9 d. redakcija) ir buvo jam analogiškas.

8. Remiantis argumentais, analogiškais tiems, kuriais remiantis šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) pripažinta neprieštaraujanti Konstitucijai, konstatuotina, kad Konstitucijai neprieštaravo ir Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių 28.5, 51.5 punktai (2004 m. gegužės 20 d. redakcija).

IV

Dėl Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių

51.6 punkto (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) atitikties Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai, 46 straipsniui, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams, Įstatymo 34 straipsnio 17 daliai (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos).

1. Šioje konstitucinės justicijos byloje yra ginčijama *inter alia* Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių 51.6 punkto (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) nuostatų atitiktis Konstitucijai ir Alkoholio kontrolės įstatymo nuostatomis.

2. Taisyklėse (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) buvo *inter alia* nustatyta: „Licencijos galiojimas panaikinamas, jeigu: <...> 51.6. licencijos turėtojas nesilaiko viename iš šių Taisyklių punktų – 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 42 – nustatytų reikalavimų.“

3. Iš pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymo ir administracinės bylos, kurioje buvo priimta nutartis dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą, medžiagos matyti, kad šioje administracinėje byloje sprendžiamas ginčas yra susijęs su Taisyklių 51.6 punkto taikymu, kai licencijos turėtojas nesilaiko jų 34 punkte (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) nustatytų reikalavimų, todėl Taisyklių 51 punkto (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) atitiktis Konstitucijai ir Alkoholio kontrolės įstatymo nuostatomis bus tirama ta apimtimi, kuria nustatyta: „Licencijos galiojimas panaikinamas, jeigu: <...> 51.6. licencijos turėtojas nesilaiko viename iš šių Taisyklių punktų – <...> 34 <...> – nustatytų reikalavimų.“

4. Taisyklių 34 punkte (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) buvo nustatyta: „Įmonė, turinti licenciją, gali verstis licencijoje nurodyta veikla ir laikyti licencijoje nurodytus alkoholio produktus tik toje vietoje, kuri įrašyta į licenciją.“

5. Vyriausybės 2006 m. spalio 17 d. nutarimo Nr. 1008:

– 2.18 punktu buvo pakeistas Taisyklių 51.6 punktas (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) ir buvo nustatyta: „Licencijos galiojimas panaikinamas, jeigu: <...> 51.6. licencijos turėtojas nesilaiko viename iš šių Taisyklių punktų – <...> 34 punkto pirmojoje pastraipoje <...> – nustatytų reikalavimų“;

– 2.12 punktu Taisyklių 34 punktas (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) buvo papildytas nauja antrąja pastraipa, kurioje nustatyta: „Įmonė, turinti licenciją verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, privalo laikytis licencijoje nurodyto prekybos alkoholiniais gėrimais laiko.“

6. Vyriausybė 2007 m. gegužės 2 d. priėmė nutarimą Nr. 426 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimo Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“, kuris įsigaliojo 2007 m.

gegužės 11 d. Vyriausybės 2007 m. gegužės 2 d. nutarimo Nr. 426 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimo Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ 3 punktu Taisyklių 34 punktas (2006 m. spalio 17 d. redakcija) buvo papildytas nauja trečiaja pastraipa, kurioje nustatyta: „Tais atvejais, kai savivaldybės taryba, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 18 straipsnio 9 dalimi, apriboja įmonei prekybos alkoholiniais gėrimais laiką ir jis skiriasi nuo licencijoje nurodyto laiko, įmonė, registruotu laišku gavusi savivaldybės vykdomosios institucijos rašytinį pranešimą apie savivaldybės tarybos nustatytą apribojimą, privalo laikytis šio apribojimo nuo rašytinio pranešimo gavimo dienos, jeigu savivaldybės tarybos sprendime nenurodytas vėlesnis šio sprendimo įsigaliojimo terminas.“

7. Taisyklių 34 punktą papildžius antrąja ir trečiaja pastraipomis šio punkto pirmojoje pastraipoje nustatytas teisinis reguliavimas nebuvo pakeistas ir liko toks, koks buvo išdėstytas 2004 m. gegužės 20 d. redakcija.

8. Pagal pareiškėjo – Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą sprendžiant, ar Taisyklių 51 punkto (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) nuostata „Licencijos galiojimas panaikinamas, jeigu: <...> 51.6. licencijos turėtojas nesilaiko viename iš šių Taisyklių punktų – <...> 34 <...> – nustatytų reikalavimų“ neprieštarauja Konstitucijai ir Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 daliai (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos), konstatuotina, kad šiame įstatyme, taip pat ir jo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais), kurioje nustatyti licencijų galiojimo panaikinimo pagrindai, niekuomet nebuvo ir šiuo metu nėra nustatyta, kad įmonei, turinčiai licenciją ir besiverčiančiai toje licencijoje nurodyta veikla ar laikančiai licencijoje nurodytus alkoholio produktus tik toje vietoje, kuri įrašyta licencijoje, turi būti panaikinamas licencijos galiojimas.

9. Tai, kad įmonei, turinčiai licenciją ir besiverčiančiai toje licencijoje nurodyta veikla ar laikančiai licencijoje nurodytus alkoholio produktus tik toje vietoje, kuri įrašyta licencijoje, turi būti panaikinamas licencijos galiojimas, neišplaukia ir iš CK 2.78 straipsnio, kuriuo savo paaiškinimuose Konstituciniam Teismui rėmėsi suinteresuoto asmens – Vyriausybės atstovės. CK 2.78 straipsnio „Licencijavimo taisyklės“ 1 dalyje nustatyta, kad kiekvienai įstatymų nustatytai licencijuojamai veiklos rūšiai Vyriausybė tvirtina licencijavimo taisykles, jeigu kiti įstatymai nenustato ko kita, 2 dalyje – kas nurodoma licencijavimo taisyklėse (*inter alia* atsisakymo išduoti licencijas atvejai (8 punktas), licencijos galiojimo sustabdymo bei panaikinimo atvejai ir tvarka (11 punktas)), o 3 dalyje – kad licencijavimo taisyklėse gali būti nurodyti ir kiti reikalavimai bei sąlygos. Šios CK 2.78 straipsnio nuostatos negali būti aiškinamos kaip esą leidžiančios Vyriausybei savo teisės aktuose nustatyti ir tokius – visiškai naujus – licencijų galiojimo panaikinimo pagrindus,

kurių nenustato įstatymai.

10. Taigi ginčijamas licencijos galiojimo panaikinimo pagrindas buvo (ir yra) nustatytas tik poįstatyminiu teisės aktu – Vyriausybės nutarimu.

11. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad licencijos galiojimo panaikinimu yra daromas neigiamas poveikis teisės pažeidėjo – teisinėn atsakomybėn traukiamo ūkio subjekto turtinei, ekonominei padėčiai, apribojamos jo ūkinės veiklos laisvė ir nuosavybės teisė. Konstatuota ir tai, kad asmens ūkinės veiklos laisvė gali būti ribojama tik įstatymu, o ne poįstatyminiu teisės aktu.

12. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių 51 punkto (2004 m. gegužės 20 d. redakcija) nuostata „Licencijos galiojimas panaikinamas, jeigu: <...> 51.6. licencijos turėtojas nesilaiko viename iš šių Taisyklių punktų – <...> 34 <...> – nustatytų reikalavimų“ prieštaravo Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 daliai (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos).

Kartu konstatuotina, kad šio punkto (2006 m. spalio 17 d. redakcija) nuostata „Licencijos galiojimas panaikinamas, jeigu: <...> 51.6. licencijos turėtojas nesilaiko viename iš šių Taisyklių punktų – <...> 34 punkto pirmojoje pastraipoje <...> – nustatytų reikalavimų“ prieštaravo Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 daliai (2006 m. balandžio 25 d. redakcija), o tokia pat šio punkto (2007 m. gegužės 2 d. redakcija) nuostata (tik joje nuoroda yra daroma ne į 34 punkto pirmąją, o į antrąją pastraipą) prieštaravo Alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 daliai (2006 m. balandžio 25 d. redakcija) ir prieštarauja minėto straipsnio (2007 m. birželio 21 d. redakcija) 17 daliai.

13. Konstatuotina ir tai, kad šios nuostatos prieštaravo (prieštarauja) ir Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktui, pagal kurį Vyriausybė vykdo įstatymus, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams.

14. Tai konstatavęs, Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje toliau netirs šių nuostatų atitikties Konstitucijos 31 straipsnio 5 daliai, 46 straipsniui, 109 straipsnio 1 daliai.

V

Dėl Alkoholio kontrolės įstatymo 18 straipsnio 8 dalies (2004 m. kovo 9 d. redakcija) atitikties Konstitucijos 29, 46 straipsniams, konstituciniams teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių apsaugos principams.

1. Šioje konstitucinės justicijos byloje *inter alia* ginčijama tai, ar Konstitucijai neprieštaravo Įstatymo 18 straipsnio 8 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija).

2. Įstatymo 18 straipsnio „Prekybos alkoholiniais gėrimais mažmeninės prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse tvarka“ 8 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) buvo nustatyta: „Savivaldybių tarybos turi teisę riboti ar uždrausti prekybą alkoholiniais gėrimais oficialių švenčių ir masinių renginių dienomis.“

3. Konstitucijoje nustatyta, kad savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniais vienetams; ji įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas (119 straipsnio 1 dalis); Lietuvos Respublikos įstatymams, Vyriausybės bei savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti savivaldybės taryba sudaro jai atskaitingus vykdomuosius organus (119 straipsnio 4 dalis); savivaldybės pagal Konstitucijos bei įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai (120 straipsnio 2 dalis).

4. Minėta, kad pagal Įstatymo 16 straipsnio „Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijos“ 3 dalį (2004 m. kovo 9 d. redakcija) mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais leidžiama verstis tik įmonėms, turinčioms licencijas verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais; licencijas išduoda atitinkamos savivaldybės vykdomoji institucija neterminuotam laikui; licencijos verstis sezonine mažmenine prekyba alumi ir alkoholiniais gėrimais, kurių tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 22 procentų, kurortuose ir kitose savivaldybių tarybų nustatytoje poilsio bei turizmo teritorijose išduodamos savivaldybių tarybų nustatyto kurortinio, poilsio bei turizmo sezono laikotarpiui; vienkartinės licencijos prekybos ir viešojo maitinimo įmonėms prekiauti alkoholiniais gėrimais, kurių tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 13 procentų, masiniuose renginiuose, parodose ir mugėse, taip pat prekiauti visais alkoholiniais gėrimais parodose ir mugėse, vykstančiose stacionariuose pastatuose, išduodamos ne ilgesniam kaip renginio trukmės laikui. Įstatymo 24 straipsnio „Alkoholio kontrolės programos“ 3 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nustatyta, kad savivaldybės rengia, tvirtina, finansuoja ir įgyvendina savivaldybių alkoholio kontrolės programas. Pagal Įstatymo 30 straipsnį „Valstybės alkoholio kontrolės politikos formavimo sistema“ (2004 m. kovo 9 d. redakcija) valstybės alkoholio kontrolės politiką pagal kompetenciją formuoja ir koordinuoja ir savivaldybių tarybos, kurių įgaliojimus alkoholio kontrolės srityje nustato šis ir kiti įstatymai bei teisės aktai, o pagal 31 straipsnį „Valstybės alkoholio kontrolės politikos vykdomųjų institucijų sistema“ (2004 m. kovo 9 d. redakcija) valstybės alkoholio kontrolę pagal kompetenciją atlieka *inter alia* savivaldybių vykdomosios institucijos, kurių kompetenciją alkoholio kontrolės srityje nustato šis ir kiti įstatymai bei teisės aktai.

5. Prekyba alkoholiniais gėrimais – ūkinė veikla. Konstitucinio Teismo aktuose ne kartą yra konstatuota, kad ūkinės veiklos laisvė nėra absoliuti, pagal Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalį valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei.

Šiame kontekste paminėtinos šios ankstesnėse konstitucinės justicijos bylose priimtuose

Konstitucinio Teismo aktuose suformuluotos oficialios konstitucinės doktrinos nuostatos:

– Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta valstybės teisė reguliuoti ūkinę veiklą sudaro konstitucines prielaidas leisti įstatymus, kuriais reaguojama į tautos ūkio būklę, ekonominio ir socialinio gyvenimo įvairovę bei pokyčius (Konstitucinio Teismo 1996 m. vasario 28 d., 1996 m. kovo 15 d., 2000 m. spalio 18 d., 2005 m. gegužės 13 d., 2006 m. gegužės 31 d. nutarimai); įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į reguliuojamų ūkio santykių svarbą ir pobūdį, gali diferencijuotai reguliuoti ūkinę veiklą arba nustatyti tam tikras jos sąlygas (Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d., 2005 m. gegužės 13 d. nutarimai);

– asmens ūkinės veiklos laisvė gali būti ribojama, kai yra būtina ginti vartotojų interesus, saugoti sąžiningą konkurenciją, kitas Konstitucijoje įtvirtintas vertybes; įstatyme nustatyti draudimai turi būti pagrįsti, adekvatūs siekiamam tikslui, nediskriminaciniai, aiškiai suformuluoti; įstatyme nustatytas asmens ūkinės veiklos laisvės draudimas kiekvienu atveju turi būti aiškus, skirtas Konstitucijoje įtvirtintų vertybių (sąžiningos konkurencijos, vartotojų interesų ir kt.) apsaugai (Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas); pagal Konstituciją riboti ūkinės veiklos laisvę galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d. nutarimas);

– jokios kitos savivaldos institucijos, išskyrus savivaldybių tarybas, Konstitucijoje nėra nurodytos; sąvoka „savivaldos institucijos“ išreiškia administracinių vienetų teritorinių bendruomenių atitinkamų institucijų konstitucinę paskirtį: tai yra institucijos, per kurias įgyvendinama atitinkamų bendruomenių savivaldos teisė (Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai); įstatymų leidėjas turi teisę įstatymu nustatyti, kokios funkcijos (visos ar tik tam tikra apimtimi) yra perduodamos savivaldybėms; konstitucinė nuostata, kad savivaldybės pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai, reiškia ir tai, kad jeigu Konstitucijoje ar įstatymuose tam tikros funkcijos yra priskirtos savivaldybėms, tai savivaldybės jas ir vykdo ta apimtimi, kuria šios yra joms priskirtos (Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas); be tų funkcijų, kurios priklauso išimtinai savivaldybėms, joms gali būti įstatymu pavesta vykdyti ir tam tikras valstybės funkcijas; taip yra užtikrinama veiksmingesnė valstybės valdžios ir piliečių sąveika, valdymo demokratiškumas (Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas); tam tikrų valstybės funkcijų vykdymas objektyviai negali bent tam tikra apimtimi nebūti perduotas savivaldybėms, nes to nepadarus nebūtų užtikrintas veiksmingas tokių funkcijų vykdymas (Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas).

6. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste konstatuotina, kad įstatymų leidėjas, ypač atsižvelgdamas į *inter alia* visiems žinomus neigiamus padarinius, kuriuos alkoholio vartojimas gali sukelti žmonių sveikatai, viešajai tvarkai ir visuomenės narių saugumui, kitoms teisės saugomoms vertybėms (ir kurie, kaip minėta, buvo ne kartą konstatuoti Konstitucinio Teismo aktuose), taip pat į tai, kad šiai veiklos sričiai pagrįstai yra taikomas ypatingas valstybinio reglamentavimo režimas, gali įstatymu nustatyti savivaldybių tarybų įgaliojimus dalyvauti formuojant, koordinuojant valstybės alkoholio kontrolės politiką ir ją įgyvendinant, *inter alia* įgaliojimus riboti ar uždrausti oficialių švenčių ir masinių renginių, kurie, kaip žinoma, yra susiję su padidėjusiu socialinio gyvenimo intensyvumu ir aktyvumu, dienomis prekybą alkoholiniais gėrimais tos savivaldybės teritorijoje (taip pat ir mažmeninės prekybos, viešojo maitinimo įmonėse), kai tai būtina siekiant pozityvių, visuomeniškai svarbių tikslų, *inter alia* apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves, kitas teisės saugomas ir ginamas vertybes.

Būtent tai ir buvo padaryta Įstatymo 18 straipsnio 8 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija).

7. Pabrėžtina, kad atitinkami savivaldybių tarybų sprendimai turi būti aiškiai pagrįsti ir racionaliai motyvuoti, jie negali būti savavališki, voliuntaristiniai. Pabrėžtina ir tai, kad visi prekybos alkoholiniais gėrimais ribojimai ir draudimai turi būti griežtai apibrėžti laiko ir vietos atžvilgiu, šios rūšies ūkinės veiklos (kaip ir bet kurios kitos ūkinės veiklos) negalima riboti labiau, negu būtina teisės saugomoms ir ginamoms vertybėms užtikrinti, nes antraip būtų nepaisoma konstitucinio proporcingumo principo.

Be to, informacija apie nustatytus ribojimus ir draudimus turi būti vieša, teisės subjektai apie tai turi būti informuoti iš anksto. Priešingu atveju būtų nepaisoma konstitucinio teisėtų lūkesčių apsaugos principo.

Taip pat pabrėžtina, kad minėti prekybos alkoholiniais gėrimais ribojimai ir draudimai negali būti selektyvūs, jais negalima jokių asmenų (*inter alia* ūkio subjektų) diskriminuoti ar kuriems nors asmenims teikti privilegijų. Ginčijamas teisinis reguliavimas tam prielaidų savaime nesudaro.

8. Šitaip aiškinant Įstatymo 18 straipsnio 8 dalyje (2004 m. kovo 9 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą nėra pagrindo teigti, esą jis prieštaravo Konstitucijos 46 straipsniui, taip pat esą juo buvo pažeisti konstituciniai teisėtų lūkesčių apsaugos, asmenų lygiateisiškumo principai.

9. Kartu konstatuotina, kad nėra pagrindo teigti, esą ginčijama nuostata kaip nors pažeidė konstitucinį teisinės valstybės principą.

10. Kita vertus, pabrėžtina, jog tai, kad įstatymų leidėjas gali įstatymu nustatyti savivaldybių tarybų įgaliojimus riboti ar uždrausti oficialių švenčių ir masinių renginių dienomis prekybą alkoholiniais gėrimais tos savivaldybės teritorijoje (taip pat ir mažmeninės prekybos, viešojo maitinimo įmonėse), kai tai būtina siekiant pozityvių, visuomeniškai svarbių tikslų, *inter alia* apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves, kitas teisės saugomas ir ginamas vertybes, nereiškia, kad

tokie savivaldybių tarybų sprendimai negali būti kontroliuojami.

Šiame kontekste paminėtina, kad Konstitucijoje nustatyta, jog tai, ar savivaldybės laikosi Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Vyriausybės sprendimus, prižiūri Vyriausybės skiriami atstovai (123 straipsnio 2 dalis); savivaldybių tarybų, jų vykdomųjų organų bei jų pareigūnų aktai ar veiksmai, pažeidžiantys piliečių ir organizacijų teises, gali būti skundžiami teisme (124 straipsnis). Lietuvos Respublikos teisės sistemoje tokie ginčai yra priskirti pagal Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalį įsteigtų specializuotų teismų – administracinių teismų jurisdikcijai.

11. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Įstatymo 18 straipsnio 8 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) neprieštaravo Konstitucijos 29, 46 straipsniams, konstituciniams teisinės valstybės, teisėtų lūkesčių apsaugos principams.

12. Seimo 2006 m. lapkričio 9 d. priimto Alkoholio kontrolės įstatymo 18, 34 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo 1 straipsnio 2 dalimi Alkoholio kontrolės įstatymo 18 straipsnio 8 dalis (2004 m. kovo 9 d. redakcija) buvo pakeista išbraukiant žodį „oficialių“ ir buvo nustatyta, kad savivaldybių tarybos „turi teisę riboti ar uždrausti prekybą alkoholiniais gėrimais švenčių ir masinių renginių dienomis“. Nurodyta nuostata nėra tyrimo dalykas šioje konstitucinės justicijos byloje.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 18 straipsnio 8 dalis, (2004 m. kovo 9 d. redakcija; Žin., 2004, Nr. 47-1548), 34 straipsnio 17 dalis (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos; Žin., 2004, Nr. 47-1548; 2006, Nr. 53-1928) neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 41 straipsnis (2004 m. kovo 9 d. redakcija; Žin., 2004, Nr. 47-1548) ta apimtimi, kuria nėra numatyta galimybės įmonėms, kurioms už šio įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d., 2007 m. birželio 21 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus buvo panaikintas licencijos galiojimas, apskūsti teismui sprendimus dėl minėtos sankcijos skyrimo, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams, o ta apimtimi, kuria nėra numatyta galimybės teismui, atsižvelgiant į teisės pažeidimo pobūdį, jo mastą, atsakomybę lengvinančias bei kitas reikšmingas aplinkybes ir vadovaujantis teisingumo, protingumo kriterijais, nuspręsti, kad ši sankcija – licencijos galiojimo panaikinimas įmonei už šio įstatymo 34 straipsnio 17 dalyje (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d., 2007 m. birželio 21 d. redakcijos) nurodytus teisės pažeidimus neturi būti taikoma, nes dėl tam tikrų itin

svarbių aplinkybių yra akivaizdžiai neproporcinga (neadekvati) padarytam teisės pažeidimui ir dėl to neteisinga, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams.

3. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių 28.5, 51.5 punktai (2004 m. gegužės 20 d. redakcija; Žin., 2004, Nr. 84-3050) neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

4. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių 51 punkto (2004 m. gegužės 20 d. redakcija; Žin., 2004, Nr. 84-3050) nuostata „Licencijos galiojimas panaikinamas, jeigu: <...> 51.6. licencijos turėtojas nesilaiko viename iš šių Taisyklių punktų – <...> 34 <...> – nustatytų reikalavimų“ prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktui, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams, Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 daliai (2004 m. kovo 9 d., 2006 m. balandžio 25 d. redakcijos).

5. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių 51 punkto (2006 m. spalio 17 d. redakcija; Žin., 2006, Nr. 111-4221) nuostata „Licencijos galiojimas panaikinamas, jeigu: <...> 51.6. licencijos turėtojas nesilaiko viename iš šių Taisyklių punktų – <...> 34 punkto pirmojoje pastraipoje <...> – nustatytų reikalavimų“ prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktui, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams, Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 daliai (2006 m. balandžio 25 d. redakcija).

6. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 618 „Dėl Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių ir Mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Didmeninės ir mažmeninės prekybos alkoholio produktais licencijavimo taisyklių 51 punkto (2007 m. gegužės 2 d. redakcija; Žin., 2007, Nr. 50-1923) nuostata „Licencijos galiojimas panaikinamas, jeigu: <...> 51.6. licencijos turėtojas nesilaiko viename iš šių Taisyklių

punktų – <...> 34 punkto pirmojoje pastraipoje <...> – nustatytų reikalavimų“ prieštaravo Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 daliai (2006 m. balandžio 25 d. redakcija), taip pat prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktui, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams, Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 34 straipsnio 17 daliai (2007 m. birželio 21 d. redakcija).

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Armanas Abramavičius

Toma Birmontienė

Egidijus Kūris

Kęstutis Lapinskas

Zenonas Namavičius

Vytautas Sinkevičius

Stasys Stačiokas

Romualdas Kęstutis Urbaitis